

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
М. П. ДРАГОМАНОВА
«ЛЬВІВСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ»
ДЕПЕРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ
ОСВІТИ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

**ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ
ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ**

Збірник матеріалів обласної науково-практичної конференції

ЛЬВІВ

2020

Інформаційно-комунікативні технології як засіб формування креативної особистості : матеріали обл. наук.-практ. конф., м. Львів, 5 лютого 2020 р. ; уклад. О. В. Дубовик. Львів, 2020. 84 с.

У збірнику висвітлено теоретичні й прикладні аспекти впровадження інформаційно-комунікативних технологій та інноваційних методів навчання у підготовці кваліфікованих робітників, що обговорені на обласній науково-практичній конференції «Інформаційно-комунікативні технології як засіб формування креативної особистості тиви» (5 лютого 2020 р., м. Львів). Видання розраховане на науковців і педагогів-практиків загальноосвітніх шкіл, закладів професійно-технічної та вищої освіти та всіх, хто цікавиться проблемами науки і освіти. Всі матеріали подані в авторській редакції та виражають персональну позицію учасників конференції.

З М І С Т

Білик О. М.

«Філософія для дітей»: програма розвитку критичного мислення учнів в Новій українській школі.....4

Геличак О. Р., Купецька Б. Р.

Формування пізнавально-пошукових здібностей учнів в позаурочній роботі як засіб виховання креативної особистості.....6

Голуб І. М.

Креативна співпраця учнів і викладача як система навчального процесу у ДНЗ «Львівське ВПХУ».....9

Гречаник О. Я.

Інформаційно-комунікаційні технології як засіб формування творчої особистості у навчальному процесі.....12

Гринчишин І. В.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій при викладанні предметів професійного циклу.....14

Денькович Н. А.

Дивергентність як елемент успішності та конкурентноспроможності учня художнього профілю ПТО на ринку праці.....16

Деханова Н. І.

Десять кроків до створення креативної освіти.....19

Дідик І. Д.

Інформаційно-комунікаційні технології – сучасний засіб навчання.....22

Дубницька О. М.

Роль викладача у розвитку креативності учнів-майбутніх фахівців народних художніх промислів.....25

Дубовик О. В.

Креативна особистість і методики її розвитку.....27

Колісник – Гуменюк Ю. І.

Креативність у структурі педагогічної обдарованості викладача.....33

Кравчук М. Б.

Застосування ІКТ на уроках географії.....36

Лотоцька О. Й.

Формування креативної особистості за допомогою ІКТ.....38

Малащук Г. М.

Теоретичні основи розвитку творчих здібностей учнів на уроках економічного спрямування.....40

Мартин О. В.

Креативне середовище закладу професійної освіти – основа для розвитку інноваційної діяльності.....	44
Мартинюк І. І.	
Використання ІКТ на уроках української мови та літератури.....	48
Матійків І. М.	
Творчий підхід до життя як ресурс особистості.....	50
Медведєва Н. А.	
Досвід створення креативного середовища у Рава-Руському професійному ліцеї.....	53
Миго М. В.	
Роль викладача у створенні креативного середовища.....	58
Музичка Г. В.	
Роль педагога у розвитку творчих здібностей учнів.....	62
Панчишин В. Є.	
Формування пізнавальної активності учнів при використанні нових інформаційних технологій на уроках історії.....	65
Погребняк О. С.	
Формування креативної особистості педагога і учня - запорука успіху навчального процесу.....	68
Полянський В. О.	
Роль інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі.....	71
Старчак М. Ю.	
Розвиток творчих якостей майбутніх кваліфікованих робітників сфери обслуговування.....	74
Чаус М. М.	
Креативне середовище на уроках теоретичного навчання.....	77
Білик О. М.	
Технології візуалізації навчальної інформації в роботі викладача історії закладу професійної освіти: дидактичні можливості й перспективи.....	81

«ФІЛОСОФІЯ ДЛЯ ДІТЕЙ»: ПРОГРАМА РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» та новий Закон про освіту передбачають докорінну й системну реформу середньої освіти, засновану на інноваційній педагогіці. Одним з важливих напрямів цієї реформи має стати формування в учнів загальноосвітньої школи наскрізних умінь інтерактивної комунікації, партнерства і критичного мислення шляхом впровадження у навчальний процес спеціальних методів й технологій [1, 2].

Одна з таких методик – програма «Філософія для дітей», що успішно працює вже в 80 країнах світу. Її мета – навчити дітей критично мислити, дискутувати, аргументувати свою точку зору замість того, щоб пасивно сприймати інформацію [3].

«Філософія для дітей» (з англ. *Philosophy for children*) – програма навчання філософії в школі, підготовлена в 1970-х рр. в Інституті з розвитку філософії для дітей (Монтклер, США) під керівництвом Метью Ліпмана. Програма розрахована на увесь період перебування дитини в школі, тобто з 1-го до 11-го класів (є практичні програми дошкільного віку) спрямована на систематичне навчання за допомогою філософії навичкам самостійно, аргументовано, критично міркувати для того, щоб підготувати інтелект до засвоєння нових знань і виховати морально і соціально відповідальну особистість.

Суть програми полягає в тому, щоб за допомогою філософських інструментів навчити дітей мислити розумно [4]. Ця центральна педагогічна стратегія базується на: проблемних формах навчання; «сократівському діалозі»; винайдені світоглядних проблем в неочікуваних парадоксальних ситуаціях через гру, гумор, метафори, цікаві предмети. «Філософія для дітей» вчить: мистецтву мислити, формуючи інтелект; мистецтву переживати, формуючи

екзистенційну сферу; мистецтву жити, формуючи ціннісний і духовний світогляд.

В Україні питанням філософії для дітей займався В. Сухомлинський, який неодноразово листувався з М. Ліпманом. Поряд із автором даної програми працювали Е. Шарп, Г. Метюс, Р. Рід, М. Прічард. «Філософію для дітей» досліджували О. Бреніф'є, Л. Ретюнських. У Південній Кореї цю програму досліджує професор Дж. Парк, який вважає, що учні мають знайти і проблему, і її розв'язання. У Росії цією проблемою займається Н. Юліна [3, с. 5-38], а також автор книги «Філософія для дітей (в казках і оповіданнях)» М. Андріанов [5].

У недалекому майбутньому, передбачає Р. Пауль, головним капіталом буде вже не сама інформація, а її ефективний виробник. Отже, здібність обробляти інформацію буде підвищуватися в ціні, відповідно й навички критичного мислення стануть запорукою успіху в інформаційному суспільстві. Сучасний світ, стверджує вчений, потребує постійного вдосконалення навичок мислення [6].

Розробник теорії розвитку критичного мислення у процесі навчання С. Терно стверджує, що основне призначення критичного мислення – це розв'язання проблем (завдань), а головним результатом критичного мислення – є формулювання судження. Висунення гіпотез – це одне з ключових умінь в критичному розмірковуванні, оскільки наявність проблеми передбачає формулювання припущень щодо її розв'язку [7].

Міністерство освіти і науки України підтримує ідею інтеграції методики «Філософія для дітей» в українську освітню систему, починаючи з початкової школи. Головним елементом «Нової української школи» мають стати нові методики і технології навчання дітей. «Особливістю цих методик має стати навчити дітей думати, критично аналізувати, висловлювати свою позицію. І це саме ті принципи, на яких ґрунтується «Філософія для дітей» [8].

Критичне мислення – це мислення, що характеризується самовдосконаленням: такий тип мислення є науковим за своєю суттю. Саме наукове мислення, яке постійно самовдосконалюється, забезпечує науково-технічний та суспільний прогрес.

Педагогічна діяльність врешті-решт спрямована на побудову ідеального суспільства, і в цьому сенсі навіть один шкільний клас, навчений основам критичного мислення, є кроком у напрямку досягнення великих цілей.

Використана література

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Філософія для дітей. Москва: РАН, 1996. 241 с.
4. Ганаба С. О. «Навчати мисленню»: епістемологічний проєкт Метью Ліпмана. *Вісник Інституту розвитку дитини. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія.* 2013. Вип. 29. С. 5-11.
5. Андрианов М. А. Філософія для дітей (в сказках и рассказах) : пособие по воспитанию в семье и школе. Минск : «Современное слово», 2003. 280 с.
6. Пауль Р. У. Критическое мышление : Что необходимо каждому для выживания в быстро меняющемся мире. URL : <http://evolkov.net/critic.think/Paul.R/Paul.R.Critical.thinking.04.html>
7. Терно С. О. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії): посібник для вчителя. Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2011. 105 с.
8. «Філософія для дітей»: українських школярів вчитимуть критично мислити. URL : <https://www.volynnews.com/news/society/filosofia-dlia-ditey/>

*Геличак О. Р.,
викладач історії
Купецька Б. Р.,
викладач української мови і літератури
Добротвірський професійний ліцей*

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНО-ПОШУКОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ В ПОЗАУРОЧНІЙ РОБОТІ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Сьогодні у всьому світі, в тому числі і в нашій країні, в зв'язку з посиленням ростом інформації, через швидкі зміни в інформаційному світі, певні знання швидко «старіють» і стають непридатними для прогресивного застосування. Отже в суспільстві виникає потреба в особистостях здатних до самореалізації, до саморозвитку, в людях, які мають нестандартне мислення, які можуть внести нову якість у соціальне і виробниче життя, у культуру народу.

Тому сьогодні інформаційна освіта поступається місцем освіті, де основними стають універсальні засоби розумової діяльності та особистої техніки творчості мислення учнів. Такою є креативна освіта, що відходить від механічного перенесення знань, а за основу взята пошукова діяльність учнів.

Креативна освіта (від лат. *creation* – створення) визначає таку організацію навчання, виховання і розвитку творчої активності, яка прагне отримання творчого продукту інтелектуальної діяльності і самостійного створення нового.

Для учнів ЗПТО дуже важливо формувати творчі здібності, оскільки сучасне суспільство вимагає розвитку головних рис кваліфікованого робітника: пам'яті, розуму, фантазії, інтуїції, уяви; вимагає креативного підходу у становленні особистості, що допоможе не загубитися у реальному житті. Головним завданням викладача є розкриття творчого потенціалу учнів. У цьому завданні важливим є створення моделі навчання, спрямованої на формування в учнів різноманітних, глибоких і міцних систем знань, максимальної стимуляції самостійної діяльності, розвиток творчих інтересів, наполегливості під час виконання творчих завдань.

Розвиток креативної особистості відбувається як в урочній, так і позаурочній діяльності. Якщо на уроках в учня, обмеженого рамками навчальної програми, формується пізнавальний інтерес до предмета, то в позаурочній діяльності розвиваються здібності і формуються стійкі та глибокі інтереси, наполегливість.

Позаурочна робота стимулює навчально-пізнавальну діяльність учнів, розвиває творчі здібності і бажання позмагатися у вивченні загальноосвітніх та профілюючих предметів. Завдання позаурочної роботи – закріплення, збагачення та поглиблення знань, застосування їх на практиці, оволодіння уміннями планомірної роботи і доведення проекту до логічного завершення, розширення загальноосвітнього кругозору учнів, вироблення вмінь і навичок самоосвіти; формування інтересів до техніки, мистецтва, спорту, виявлення і розвиток індивідуальних творчих здібностей та нахилів; організація дозвілля учнів, культурного відпочинку, розвиток ініціативи.

Позаурочна робота має і свої специфічні принципи, серед яких: 1) добровільний характер участі в ній; 2) суспільна спрямованість діяльності учнів; 3) розвиток ініціативи і самодіяльності учнів; 4) розвиток винахідливості, дитячої технічної, юнацької творчості; 5) зв'язок з навчальною роботою; 6) використання ігрових форм, цікавість, емоційність.

Види позаурочних робіт: масова (вечори, диспути, екскурсії, конкурси, олімпіади, перегляди фільмів, предметні тижні); групова (предметні гуртки, клуби, експедиції, години класного керівника, інформаційні години); індивідуальна (виконання творчих завдань, читання історичної чи іншої літератури).

При обмірковуванні змісту і форми майбутньої позаурочної роботи викладач повинен, насамперед, враховувати індивідуальні запити і схильності учнів. Опора вчителя на інтереси і пізнавальні можливості учнів необхідна не лише для підтримання у них бажання брати участь у позаурочній роботі з предметів, а для розвитку й вдосконалення їхніх особистостей.

Одним з методів позаурочної роботи, який дозволяє здійснити дослідження та реалізувати міжпредметні зв'язки, є творчий проект. Інтеграція проєкцій з різних предметів потребує предметних знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій, досвіду їх реалізації і розвиває широту мислення, зумовлює формування оригінальних способів дій. Використання міжпредметних зв'язків історії з правознавством, літературою, художньою культурою сприяє емоційному сприйняттю ситуації.

Проект народжується з проблеми, яку учні самі визначають під час обговорення прочитаного тексту або життєвої ситуації, а, отже, вибір зумовлюється їхніми інтересами. У процесі розв'язання учні індивідуально, парно чи в групі знаходять ефективне її рішення. Перевагами проектного методу є розвиток самостійності учнів, їхньої здатності орієнтуватися в інформаційному просторі під час реалізації проекту як в урочний час, так і в позаурочний, що посилює пізнавальний інтерес учнів. Важливо, що учні послідовно розв'язують проблему на пошуковому, аналітичному, практичному, презентаційному та контрольному етапах. Результатом проектного методу є

створення учнями продукту у вигляді тексту, художнього зображення, вистави, відеофільму, мультимедійної презентації, макету та ін.

Таким чином, розвиток креативної особистості потребує активізації уяви, процесу мислення, виховання наполегливості під час пошуково-пізнавальної діяльності. Позаурочна робота, як і уроки, мають бути не просто процесом здобуття знань, але діяльністю самозмінювання, де основою є демократичність, відкритість, діалогічність, рефлексивність. Опора на власний навчальний і життєвий досвід учнів створює ситуацію успіху. Нестандартне розв'язання творчих завдань та проблемних ситуацій із пошуком ефективного розв'язку сприяють розвитку продуктивного мислення. Урізноманітнення методів навчання індивідуальних та групових з реалізацією міжпредметних зв'язків під час розв'язання проблемної ситуації зумовлює зіставлення та синтез думок задля формулювання висновків, а виконання творчих завдань – утворення суб'єктивно нового продукту пізнання, оригінального способу дій. Розвитку творчого потенціалу учнів сприяє формування пізнавального інтересу учнів в урочній діяльності, а позаурочній – стійких мотиваційних цінностей, навичок науково-дослідницької роботи.

Використана література

1. Баханов К. О. Професійний довідник учителя історії. Харків : Вид. група «Основа», 2011. 239 с.
2. Галегова О. В. Довідник учителя історії, правознавства та етики в запитаннях та відповідях. Харків : Веста: Вид. «Ранок», 2006. 560 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
4. Максимюк С. П. Педагогіка : навч. посібник. Київ: Кондор, 2009. 670 с.
5. Моргун В. Розвиток інтелектуально-евристичних здібностей учня. *Психологічна підтримка творчості учня*. Київ : Редакція загально педагогічних газет, 2003. С. 4–8.

Голуб І. М.,
викладач дизайну
ДНЗ «Львівське вище професійне художнє училище»

КРЕАТИВНА СПІВПРАЦЯ УЧНІВ І ВИКЛАДАЧА ЯК СИСТЕМА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ДНЗ «ЛЬВІВСЬКЕ ВПХУ»

Сьогодні одна з принципових цілей професійно-технічної освіти це розвиток креативних здібностей учнів та студентів. Завдання полягає у

вихованні такої особистості, яка б змогла самостійно ухвалювати розумні рішення, знаходити вихід із професійних та життєвих ситуацій.

Головне завдання викладача набирає новий курс у навчальному процесі, уже давно відомі функції «донести», «показати», «пояснити» поступово відходять на задній план. Основою взаємонавчання є взаємоспівпраця, яка полягає в організації спільного пошуку розв'язання певних проблем. Такі умови навчання вимагають від викладача вміння вислухати думку всіх учнів, стати на позицію кожного з них, щоб зрозуміти логіку їхнього міркування, проаналізувати відповіді й пропозиції і непомітно спонукати їх до правильної відповіді.

Важливою передумовою розв'язання зазначеної проблеми є формування педагогом власної креативності. Педагогічною аксіомою сьогодення має бути теза: *щоб успішно розвивати креативність учнів, сучасний викладач сам повинен бути креативною особистістю, прагнути до подолання в собі сили шаблону та формальності у викладанні навчального матеріалу.* Йдеться мова про те, що інколи ми «сухо» викладаємо учням теми і завдання згідно робочої програми, і тематичного плану, які у свою чергу повинні чітко відображати основу держстандарту. Але ми забуваємо ту істину, що педагог має можливість внести зміни до тематики дисципліни на 25%. Отже, від загального обсягу ми можемо сформулювати нові і цікаві теми і завдання. Фактично, ці 25% – це і є наша межа креативності. Викладач сміливо може поділитися з учнями власними досягненнями, спільно з ними проводити дослідження, цікаві експерименти, працюючи індивідуально з кожним і водночас – з окремими групами, для того, щоб навчити їх професійно і сміливо виходити із складних ситуацій які їх будуть очікувати після закінчення навчання. Наше завдання не просто досконало провести урок або прочитати цілий курс, а підготувати їх до майбутнього кар'єрного зросту.

На базі ДНЗ «Львівське ВПХУ» на відділенні молодших спеціалістів у 2014 р. сформувався новий напрям мистецького циклу «Дизайн». Відповідно розроблені навчальні програми та плани, методичні рекомендації курсових і дипломних проектів, для підготовки дизайнерів у відповідності з динамічним

розвитком сфери дизайну та творчої діяльності. Саме з цього періоду я працюю у цьому навчальному закладі і фактично «опікуюся» молодими дизайнерами, ми вивчаємо такі дисципліни – «Основи теорії дизайну», «Художнє проектування», «Макетування та робота в матеріалі», «Проектна графіка», «Технологія процесу», «Основи формоутворення та конструювання», а також виконуємо індивідуальні або групові завдання на курсові та дипломні проекти. Надважливим завданням серед викладачів ДНЗ «Львівське ВПХУ» постає професійна орієнтація учнів на критерії обраної спеціальності. Для цього ми посилюємо практичну спрямованість курсу через систему творчих завдань з урахуванням типових програм спецдисциплін та інтересів учнів, які водночас виконують функцію «професійних випробувань» з метою продемонструвати власні знання та навички. Ознайомлюємо учнів з мистецьким світом і новітніми досягненнями у сфері дизайну, проводимо паралелі серед художніх професій живописця, флориста, реставратора, мистецтвознавця та художньої критики.

Оригінальність мислення викладача проявляється у виборі змісту, форм і методів навчання, що формує креативне ставлення учнів через відкриття та самовдосконалення. Це особливо очевидно в процесі навчальної роботи, де учень має можливість активно та самостійно формувати науково-дослідне ставлення, проблеми сприйняття, формулюючи питання і гіпотези та перевірки їх, прийняття відповідних заходів. Щодо власної креативної співпраці з учнями наведу два нещодавні приклади із професійного досвіду на заняттях. Позаминулого року з предмету «Проектна графіка» вивчаючи тему полігональне моделювання, я запропонував учням спробувати нову сучасну техніку – стрінг арт. І ми провели разом з ними майстер-клас на тему: **«Мистецтво струн, або техніка STRING ART – створення декоративних картин і панно із ниток та цвяхів»**. *Стрінг арт* – досить цікавий та новий напрямок у творчості сучасних художників, графіків, декораторів та дизайнерів. За допомогою цвяхів, молотка і ниток можна створити неймовірно красиві візерунки, написи, малюнки і навіть картини. Кожен учень виконав індивідуальну роботу, які згодом ми представили на загально-училищній

виставці. Цього річ цю техніку використали учні у втіленні курсового проекту, у значно більшому форматі – виготовлення триптиху з рослинними мотивами, а також інший проект «Нічний урбаністичний пейзаж». Роботи прикрашають навчальні кабінети, тим самим демонструючи високий рівень і цікавість для молодших курсів та навіть для інших спеціальностей.

Другий креативний підхід – відкритий урок на тему: **«Конструктивно-об'ємна форма об'єкту дизайну»** з предмету «Макетування». Існує ще одне визначення нової техніки як *Paperkraft* (paper – папір, нім. kraft – сила), нагадує техніку оригамі, але відмінність у тому, що модель більш складніша конструктивно, може складатися з кількох частин та потребує склеювання. У цій техніці можна виготовляти різні фігури тварин, паперові скульптури, маски.

Ми розвиваємо середовище для креативного мислення наших учнів, культивуємо систему поглядів на формоутворення у дизайні. Розуміння єдності навчальних процесів співпраці між викладачем та учнями є нерозривним та важливо необхідним аспектом у сучасній профтех освіті.

Використана література

1. Антонова О. Є. Креативність як провідний компонент у структурі особистості вчителя. *Креативна педагогіка: наук.-метод. зб.* / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Вип. 4. Вінниця, 2011. С. 44–52.
2. Голик І. В. Сучасні методи навчання під час викладання спецдисциплін. URL : http://www.rusnauka.com/26_WP_2012/Tecnic/12_116329.doc.htm
3. Даниленко В. Я. Дизайнерська освіта України у європейському контексті. *Вісник Львівської академії мистецтв.* Спецвипуск. Львів: ЛАМ, 1999. С. 173–177.
4. Даниленко В. Я. Основи дизайну. Київ : ІЗМН, 1996. 224 с.
5. Журавльова Л. В., Філоненко М. В. Креативність викладача як необхідна складова інноваційного навчання URL : http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/2114/1/Filonenko_kreatyvnist_2012.pdf
6. Мигаль С. П., Дида І. А., Казанцева Т. Є. Біоніка в дизайні просторово-предметного середовища: навч. посібник. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2014. 228 с.
7. Павленко В. В. Креативність учителя як чинник розвитку педагогічної творчості. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 145–150.

Гречаник О. Я.,
директорка, викладач хімії
Добротвірський професійний ліцей

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) займають вагоме місце у навчальному процесі. Їх роль із широким упровадженням комп'ютерної техніки і надалі буде зростати і набувати значного впливу на діяльність учасників навчально-виховного процесу.

Розвиток науки і техніки потребує постійного вдосконалення методів і змісту навчання. У цьому контексті використання ІКТ це: виготовлення та використання роздаткового матеріалу; створення та використання у навчально-виховному процесі електронних навчально-методичних комплексів; пошукова робота, проектна діяльність; посилення мотивації навчання, активізація навчальної діяльності учнів; унаочнення навчального матеріалу, мультимедійний супровід уроків; урізноманітнення форм подання інформації та типів навчальних завдань; створення сприятливого емоційного фону; спілкування, обмін досвідом, підвищення власного фахового рівня; забезпечення миттєвого зворотного зв'язку. Використання ІКТ дає змогу проводити як звичайні, так і нестандартні уроки.

Психолого-педагогічні дослідження показали, що використання можливостей ІКТ сприяє: підвищенню мотивації учнів та ефективності навчального процесу за рахунок високого ступеню наочності; активізації пізнавальної діяльності, підвищенню рівня успішності; розвитку наочно-образного, інформаційного мислення; підвищенню активності і ініціативності учнів на уроці; розвитку навичок самоосвіти і самоконтролю учнів; підвищенню рівня комфортності навчання.

Завдяки ІКТ учитель вчить учнів свідомо й творчо працювати в інформаційному просторі; полегшує формування у дітей ефективних стратегій мислення; сприяє підвищенню їхньої самооцінки, упевненості у своїх силах; поліпшує ерудицію дитини; надає можливість обдарованим учням бачити більше потрібної інформації; надає можливість успіху для кожного; підтримує моделі ефективного розвитку.

ІКТ є ефективним засобом формування професійних умінь і навичок. Використання ІКТ не тільки має позитивний вплив на процес засвоєння навчального матеріалу, а і сприяє інтересу та зацікавленості в учнів до предмету та навчання в цілому, робить процес навчання цікавішим і ефективнішим.

*Гринчишин І. В.,
викладач професійно-теоретичної підготовки
ВПУ № 20 м. Львова*

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПРЕДМЕТІВ ПРОФЕСІЙНОГО ЦИКЛУ

Сьогодні особливо актуальним у сфері професійного навчання є розвиток та використання ІКТ. Це зумовлено швидким зростанням інформації і високим рівнем інформатизації всіх сфер діяльності людини і, зокрема впровадження новітніх технологій виробництва у машинобудуванні. Сучасні підприємства різних секторів економіки потребують кваліфікованих робітників, які професійно компетентні в обраній сфері професійної діяльності. Тому в системі професійно-технічної освіти стала актуальною проблема розробки й використання нових форм і методів навчання, які передбачають вдосконалення та видозміну традиційних форм організації освітнього процесу. З огляду на це, першочергове значення у діяльності сучасного навчального закладу належить інноваційним технологіям, що використовуються в процесі навчання висококваліфікованих фахівців.

У Вищому професійному училищі № 20 м. Львова кожен кабінет теоретичного навчання обладнаний персональним комп'ютером викладача з доступом до мережі Інтернет та можливістю демонстрації навчального матеріалу учням за допомогою мультимедійного обладнання (LCD-телевізор, мультимедійний проектор, інтерактивна дошка). У навчальному закладі є три комп'ютерні кабінети та три комп'ютеризовані майстерні з доступом до Інтернету для проведення уроків виробничого навчання для різних професій. На всіх поверхах навчального корпусу та в бібліотеці училища є можливість

безпроводного доступу до мережі Інтернет. Ця потужна інформаційна структура дозволяє викладачеві вносити в навчальний процес новітні методи подачі інформації, які б полегшували учневі сприйняття інформації на всіх етапах уроку: при підготовці, засвоєнні нового матеріалу, закріпленні, повторенні та контролі. Використання інформаційно-комунікаційних та мультимедійних технологій під час вивчення дисциплін професійного спрямування дає можливість підвищити якість навчання за рахунок використання різних форм подання навчального матеріалу (текст, графіка, рисунки, діаграми, таблиці, аудіо -, відеозаписи тощо).

У нашому училищі під час професійно-теоретичної підготовки наладників верстатів з числовим програмним керуванням та верстатників широкого профілю застосовуються комп'ютерні технології, що дозволяють методично правильно організувати як індивідуальну, так і групову роботу учнів-майбутніх кваліфікованих робітників, які обслуговуватимуть сучасні металорізальні верстати. Комп'ютерні програми містять різні види навчального, демонстраційного обладнання, програмні засоби й системи, навчально-наочні посібники. Електронні презентації у вигляді ілюстрацій, схем, флеш-анімацій відображають будову верстатів з ЧПК та їх налагодження, програмування обробки на верстатах з ЧПК, конструкцію різальних інструментів, кінематичні схеми металорізальних верстатів, технологічну послідовність виготовлення деталей тощо. На етапі контролю засвоєння матеріалу успішно використовуються тестові програми, що дозволяють ефективно використовувати робочий час як учнів, так і викладача, а також сприяють самостійній роботі учнів над навчальним матеріалом. Таке поєднання традиційних та інноваційних форм і методів організації навчально-виховного процесу з використанням ІКТ є найбільш ефективним у підготовці кваліфікованого робітника. Це в майбутньому сприятиме успішній його адаптації на робочому місці впродовж усієї професійної діяльності, допоможе оперативно і якісно працювати з інформацією, використовуючи задля цього сучасні засоби та методи.

Безперечно, розвиток інформаційно-технологічної культури майбутніх кваліфікованих робітників залежить від інформаційно-методичного забезпечення навчального процесу, ефективного використання педагогом професійного навчання сучасних педагогічних та інформаційних технологій, системної взаємодії між педагогом, учнями і засобами інформаційно-комунікаційних технологій, рівня їхньої культури використання ІКТ у професійній діяльності.

Таким чином, застосування ІКТ у професійній освіті дає змогу реалізувати індивідуальне навчання учнів у навчальному процесі, не порушуючи традиційної групової структури занять, а педагогам дає можливість оновлювати зміст навчання та вдосконалити методи викладання, підвищити інтерес і загальну мотивацію учнів, реалізувати індивідуалізацію навчання, забезпечити доступ майбутніх фахівців до віддалених баз даних, а також об'єктивно виконувати перевірку й оцінювання знань, умінь і навичок учнів.

Використана література

1. Айстраханов Д. Професійна компетентність випускників професійно-технічних навчальних закладів машинобудівного профілю. *Професійно-технічна освіта*. 2014. № 4. С. 13-16.
2. Мацейко О. Психолого-педагогічні особливості реалізації електронних освітніх ресурсів у професійно-технічній освіті. URL : http://virt.ldubgd.edu.ua/konferenc/kon_ikt/Section5/Macejko.pdf
3. Сидоренко В. К. Умови забезпечення навчальної діяльності учнів профтехучилищ засобами інформаційних технологій. *Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті : досвід, проблеми, перспективи*: зб. наук. пр. Львів : ЛДУ БЖД, 2006. Вип. 1. С. 86-91.
4. Цимбал О. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес URL : http://ito.vspu.net/duplomni_rob/tematuka_2013-2014/Nanarova/1.htm 9.

*Денькович Н. А.,
асистент кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного Університету «Львівська Політехніка»*

ДИВЕРГЕНТНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ УСПІШНОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УЧНЯ ХУДОЖНЬОГО ПРОФІЛЮ ПТО НА РИНКУ ПРАЦІ

Дивергентність ототожнюють з креативністю, адже дивергентне мислення – мислення, пов'язане з розв'язанням задач, що мають багато

нестандартних оригінальних рішень. Воно припускає існування декількох правильних відповідей. Дивергентне мислення розглядають як основу креативності.

Тривалий час обдарованість ототожнювалася виключно з високим рівнем розвитку інтелекту. Однак тривале дослідження Л. Термана у школах США дозволило зробити висновок, що для досягнення видатних результатів у різних сферах діяльності часто потрібен не високий інтелект у його тодішньому розумінні, а якась інша, складна та якісна своєрідність психіки особистості – здатність генерувати нові, оригінальні ідеї, знаходити нетрадиційні способи розв'язування проблемних задач.

Ця якість була визначена на початку 50-х рр. ХХ ст. як «креативність». Саме креативність (здатність до творчості) похитнула монополію поняття «інтелект» у розумінні такої особистісної характеристики, як обдарованість.

У сучасній освітній системі ПТО креативність (дивергентність) займає дуже важливе місце. Адже, без креативного підходу та творчості учень не зможе заявити про себе на ринку праці, а також, не буде конкурентноспроможним. Саме процес творчості та рівня креативності і є важливою аксіомою для успішної реалізації своїх можливостей учня художнього профілю. Але, щоб учень художнього профілю у ПТО мав креативні та творчі навички та міг їх вдало використати та зреалізувати у професійному розвитку, потрібна постійна співпраця з викладачами навчального закладу. У нашому дослідженні акцент буде зроблено, все ж таки, на спецдисципліні художнього напрямку, серед яких історія мистецтва, історія флористики та культурологія.

Важливими і актуальними питаннями сучасної теорії і практики викладання мистецьких дисциплін в ПТО виступають такі, як дослідження можливостей мистецької діяльності в цілеспрямованому розвитку особистості.

Саме тому успішним є використання проектного навчання. Виконання проектів здійснюється за такими пунктами: підготовчий, діяльнісний, аналіз результатів, подання або звіт, рефлексія. Потрібно учням чітко вказувати

термін виконання проекту – короткотривалий (заняття), середньо тривалий (від тижня до місяця), довготривалий (декілька місяців) .

Можна виділити наступні типи проектів:

1. Практично-орієнтовані проекти, які зумовлені на практичне виконання учнями робітничих кваліфікаційних робіт на тему історії мистецтва. Проект такого типу дає можливість учням поєднати міжпредметні зв'язки історії мистецтва, композиції, рисунку та живопису для виконання копій живописних полотен відомих світових майстрів.

2. Дослідницький – це такий проект, який вимагає добре продуманої структури, визначеної мети, актуальності дослідження, значення, методів у тому числі експериментальних і дослідницьких робіт, а також методів опрацювання результатів. Ці проекти сприяють логіці дослідження і структура їх наближена або така ж як і справжніх наукових досліджень.

3. Для проекту експериментального дослідження викладач, звичайно ж, має проводити поза навчальну роботу з відвідування музеїв та театрів. Кінцевим результатом такого проекту є виконання учнями творчого мистецтвознавчого есе на тему вражень від побаченого твору.

4. Рольовий – це проект, у якому (як у творчому) структура тільки намічається і залишається відкритою до завершення роботи. Характер і зміст проекту беруть на себе у визначених ролях учасники. Це може бути якась мистецька вікторина, брейн-ринг чи творчий виступ з поданням певної інформації на обрану тему. Такий проект дає можливість педагогу об'єднати учнів у команди.

З власного педагогічного досвіду можемо сказати, що саме такий підхід до викладання теоретичних спецдисциплін художнього профілю, дає можливість учням використати свої дивергентні навички і навчитись формулювати свої думки, і, що ще важливіше, їх висловлювати.

Отже, з вище сказаного можна зробити висновок, що використання інноваційних технологій – це не тільки шлях вдосконалення і самореалізації учня. Це шлях до особистісно зорієнтованого підходу до навчання і виховання у собі розвинутої творчої особистості, яка успішно може працювати і

самотужки, і в команді. Вміє визначити та правильно розвинути свої дивергентні здібності та достойно їх представити роботодавцю.

Використана література

1. Булка Н. І. Діагностика вербального творчого мислення. *Обдарована дитина*. 2001. № 8. С. 13–21.
2. Гергель Є. Л. Розвиток креативних здібностей у підлітків. *Проблеми загальної і педагогічної психології*: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка. АПН України; за ред. академіка С. Д. Максименка. Київ, 2001. Т. 4. Ч. 2. С. 80–85.
4. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості. Київ : Нора–Прінт, 2002. Вип. 22. 350 с.
5. Пехота О. М. Освітні технології: навч.-метод. посіб. Київ: «А.С.К.», 2001. 254 с.

*Деханова Н. І.,
викладач історії*

Червоноградський гірничо-будівельний ліцей

ДЕСЯТЬ КРОКІВ ДО СТВОРЕННЯ КРЕАТИВНОЇ ОСВІТИ

Креативне середовище для викладача повинно забезпечити розвиток творчої особистості учня. Якщо традиційне навчання забезпечує засвоєння знань, то креативне – спрямоване на створення нового знання, формування умінь нестандартної діяльності. Лабораторії предметних інновацій спираються на чотири основних стратегічних завдання школи:

1. Дати знання, сформувати вміння, навички. Результативнішим буде процес, коли дитина здобуває знання через заповідний «трикутник мудрості» Я. А. Коменського – мислити, говорити, діяти.

2. Навчити учнів реалізовувати вміння і навички у стандартних ситуаціях.

3. Навчити учнів застосовувати знання, вміння і навички у нестандартних ситуаціях, особливо з використанням кейс-технологій, що буде забезпечувати фундаменталізацію знань.

4. Формувати в учнів світоглядні позиції, особистісне ставлення до світу, до себе, розвиток незалежного розуму дитини, розуму, здатного вести до нової якості життя, формування образу світу як особистісно значимої цілісності знань його про дійсність, що відіграє основну роль у процесі її пізнання.

Формування креативного середовища для особистісного розвитку націлює педагогічний колектив на створення справедливої освіти та ефективною і результативною системи навчання. Узагальнюючи вітчизняний та світовий

досвід створення ефективних систем, було прийнято рішення сформулювати десять кроків до створення справедливої освіти та ефективної і результативної системи навчання, які визначають стратегію і тактику педагогічного колективу щодо забезпечення якості освіти і технологізації навчально-виховних процесів:

1. Заклад освіти – інформаційно-ресурсний центр. Сприяння подальшому вдосконаленню роботи соціокультурного центру повинен активізувати спільний проект «Школа – громаді. Громада – школі».

2. Знання можливостей і потреб учнів і їх батьків як суб'єктів навчально-виховного процесу та оптимально максимальне забезпечення бажаних результатів враховуючи п'ять ключових чинників змін у світі: зміни в суспільному житті й характері праці; вплив технологій; нове розуміння характеру навчальної діяльності; потреба у більшій персоналізації та інноваціях; зростаючий міжнародний вимір життя і праці.

3. Надання кожному учневі права вибирати через створення і розвиток такого навчально-виховного середовища, яке б забезпечувало створення умов для апробації власних можливостей, уподобань, здібностей, бажання. Такий підхід має задовольнити розвиток соціокультурного центру територіальної громади, та залучати учнів до різних конкурсів, оглядів, олімпіад, науково-дослідних проектах різного рівня.

У цьому полягає практичне і стратегічне завдання створення продуктивних профільних класів за новими стандартами освіти. Закон оновленого життя – сучасна школа з продуктивними профільними класами, інакше – це рух в нікуди.

4. Головний ресурс освіти – викладач, який протягом усієї трудової діяльності одночасно є і педагогом, і учнем. Професійність викладача полягає не стільки в тому, що він навчає, а скільки в тім, що він відчуває, як дитина навчається. І сам, навчаючи, навчається. Викладач як менеджер пізнавального процесу, усвідомлює секрет навчання, який полягає в повазі до учня, у правильно сформованих стосунках, керує не учнями, а процесами, спрямованими на розвиток дитини. Основним у навчанні є не викладання

матеріалу, а організація діяльності учнів із його засвоєння. Майбутнє – це не те, що говорять дорослі, це те, що роблять діти.

5. Зміна системи оцінювання, формат якої рекомендовано для XXI ст.: 50% – самооцінювання; 30% – взаємооцінювання; 20% – оцінювання викладачем. Такий підхід вимагає докорінної зміни не тільки технологій навчання, а, в першу чергу, – відношення викладачів. Розробка технологій оцінювання за форматом XXI ст. повинна розпочатися кожним педагогом. Це формат довіри, відповідальності, соціалізації, діалогу між учасниками навчально-виховного процесу. Учень повинен ознайомитись із стандартами освіти, що необхідно знати і вміти. Суцільна мотивація, рефлексія – обов'язкові елементи уроку, без яких ефективної і результативної зміни системи оцінювання не відбудеться.

6. Використання й удосконалення інноваційних технологій навчання та виховання: педтехнологія формування цілісності знань за предметно-інтегративною системою; психолого-педагогічне проектування особистісного розвитку учня; проектні технології; «Освіта для сталого розвитку в дії». Уроки для сталого розвитку; здоров'язберезувальні технології; профільно-диференційоване навчання; компетентнісна технологія навчання.

7. Проривні технології в освіті.

8. Підвищення ефективності предметів освітніх галузей та удосконалення змісту освіти (особливо варіативна частина).

9. Доцільність і можливості створення чотирикомпонентної навчальної програми за проектом Дж. Вос, яка б охоплювала розвиток особистості, формування життєвих навичок, вміння навчатися та критично мислити і предметне навчання.

Сутність кожного компоненту:

- Розвиток особистості, що передбачає формування впевненості у власних силах, мотивації, прищеплення навичок спілкування та контактувати між собою.

- Формування життєвих навичок, тобто вміння керувати собою, творчо розв'язувати проблеми, планувати власну кар'єру і її перебудувати,

залагоджувати конфлікти, орієнтуватися в економіці, комп'ютерних технологіях.

- Формування вмінь навчатися і критично мислити, зокрема пристосування своєї діяльності до типу роботи мозку, так щоб постійне навчання впродовж життя стало радісним, швидким і ефективним.

- Предметне навчання, яке б інтегрувало різні предмети. Наприклад, глибше зрозуміти національні культури можна через вивчення англійської чи німецької мов, італійської чи китайської кухні.

10. Використовувати інноваційні технології навчання та виховання: Ключ до успіху у навчанні та просуванні в кар'єрі – це пізнання власного стилю навчання і праці та врахування його педагогами в процесі навчання та виховання учнів.

Реалізація десяти кроків дасть змогу не тільки забезпечити креативне середовище для розвитку інноваційної особистості, а й перетворити заклад освіти у громадсько-активний заклад, де учні, викладачі і батьки виступають партнерами освітнього процесу і зацікавлені у забезпеченні якісної освіти та розвитку громадських ініціатив щодо шляхів модернізації освіти.

Освітній простір закладу може стати креативним середовищем для учня і викладача тоді, коли останній буде проявляти свої особистісні можливості та здібності власною активністю та здатністю і бажанням до інноваційної діяльності. Тільки нове педагогічне мислення може повести за собою новий розвиток дитини. І оптимальний рівень креативної діяльності досягається тоді, коли заклад працює в інноваційному режимі, забезпечуючи креативний підхід до навчально-виховної, методичної роботи. Креативні дії, мислення, підходи, здібності – основа особистісної позиції і творчого стилю діяльності викладача, база для створення освітнього простору з креативним середовищем. Тож, якщо ми хочемо відчутти силу змін, починаймо із себе.

*Дідик І. Д.,
заступник директора з НР,
викладач загально професійної підготовки
ВПУ № 71 м. Кам'янка-Бузька*

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ – СУЧАСНИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ

У сучасному світі розвинутих інформаційних технологій викладач повинен вносити в навчальний процес нові методи подачі інформації. Доведено, що мозок сучасної молоді набагато легше сприймає запропоновану інформацію за допомогою медіа засобів. Відомо, що кожен учень по-різному засвоює нові знання. Раніше викладачам важко було знайти індивідуальний підхід до кожного учня. Використовуючи сучасні технології педагоги отримали можливість подавати нову інформацію таким чином, щоб задовольнити індивідуальні особливості кожного учня.

На даний момент учень в процесі навчання стикається із проблемою засвоєння величезної кількості нової інформації. Допомогти викладачу у вирішенні цього непростого завдання може поєднання традиційних методів навчання та сучасних інформаційних технологій.

Будь-яка педагогічна технологія – інформаційна технологія, оскільки основу технологічного процесу навчання складає передача, отримання та засвоєння інформації.

При підготовці до уроку з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) викладач повинен пам'ятати, що це все таки урок і, відповідно, дотримуватися основних дидактичних принципів: теми та мети уроку, систематичності та послідовності у викладанні, доступності тощо. При цьому комп'ютер не замінює вчителя, а тільки доповнює його.

Не у кожному навчальному закладі є інтерактивна дошка. Однак звичайний ноутбук у поєднанні із простим екраном та мультимедійним проектором розширює можливості педагога у викладенні навчального матеріалу.

Основні особливості таких уроків: учні засвоюють інформацію не тільки на «слух», а й візуально; поєднання групової та індивідуальної роботи; підтримка в учнів стану психологічного комфорту при спілкуванні з комп'ютером; учні за посиланнями зможуть самостійно доопрацювати навчальний матеріал, використовуючи ІКТ; можливість контролю отриманих

знань. При цьому комп'ютер виступає як: джерело навчальної інформації; наочний посібник; засіб збору, обробки та зберігання інформації; засіб діагностики і контролю.

Навіть звичайні презентації, складені за допомогою *PowerPoint*, видовищні і ефективні в роботі над інформацією. А з окремих предметів (фізика, хімія, біологія тощо) вже є готові віртуальні лабораторні роботи, що ліквідує прогалини у практичному навчанні в умовах відсутності необхідних засобів для проведення цих робіт «наживо».

Переваги використання ІКТ: індивідуалізація навчання; інтенсифікація самостійної роботи учнів; зростання обсягу виконаних за урок завдань; розширення інформаційних потоків при використанні інтернету; підвищення мотивації та пізнавальної активності за рахунок різноманітності форм роботи; зацікавленість учнів процесом навчання.

Інтегрування звичайного уроку з комп'ютером дозволяє викладачеві перекласти частину своєї роботи на комп'ютер, роблячи при цьому процес навчання більш цікавим, різноманітним, інтенсивним. Також допомагає йому краще оцінити здібності і знання учнів, зрозуміти їх, спонукає шукати нові, нетрадиційні форми і методи навчання, стимулює професійний ріст викладача.

Застосування для контролю знань комп'ютерних тестів і діагностичних комплексів дозволить вчителю за короткий час отримувати об'єктивну картину рівня засвоєння матеріалу, що вивчається у всіх учнів і своєчасно його скоригувати. При цьому є можливість вибору рівня складності завдання для конкретного учня.

Звичайно, поряд з плюсами, існують також певні мінуси. Багато навчальних закладів недостатньо забезпечені доступом до КТ; багато викладачів, особливо старшого віку, «бояться» комп'ютерів та технологій, пов'язаних із їх використанням. Не всі учні мають широкий доступ до інтернету та КТ. Складно інтегрувати КТ у поточний розклад навчальних занять; комп'ютер не може повноцінно замінити викладача.

Пори всі труднощі слід зрозуміти – в сучасному освітньому процесі не обійтися без інформаційно-комунікативних технологій. Тому кожен викладач

повинен професійно «рости», навчатися поряд із своїми учнями. Тільки таким чином можна навчити та виховати конкурентоспроможну особистість, яка знайде своє місце в сучасному світі високих технологій!

*Дубницька О. М.,
викладач кафедри теорії і методики
технологічної освіти, креслення і
комп'ютерної графіки НПУ імені М. П. Драгоманова
ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»*

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ УЧНІВ- МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ НАРОДНИХ ХУДОЖНІХ ПРОМИСЛІВ

Професійна підготовка майбутніх фахівців художнього профілю має ряд особливостей, одна з яких полягає в тому, що у професійно-технічні навчальні заклади художнього профілю приходять діти обдаровані, з наявним багажем відповідних знань і вмінь та якісною загальноосвітньою підготовкою. Звідси впливає те, що для формування суспільно-активної, творчої особистості, професійно-технічному закладу необхідно створити сприятливі умови для всебічного розвитку потенційних можливостей майбутнього фахівця.

У світлі означених проблем перед викладачем професійно-технічного закладу художнього профілю постають нові завдання щодо формувань творчих умінь і навичок майбутніх фахівців. Дуже актуальною є проблема педагогічної підтримки здібних та обдарованих учнів, розкриття їхнього потенціалу. Кожен обдарований учень потребує своєрідного підходу.

Обдаровані учні це ті, які: мають чудову пам'ять, беруть активну участь у всіх заходах, змаганнях, усних турнірах, олімпіадах тощо; мають великий словниковий запас (вони із задоволенням читають словники, енциклопедії); можуть займатися кількома справами відразу, але при потребі вміють зосередити свою увагу на одній справі; дуже допитливі, активно досліджують навколишній світ; легко справляються з пізнавальною невизначеністю, із задоволенням сприймають складні довгострокові завдання; не можуть терпіти, коли їм нав'язують готову відповідь; властиве надто розвинуте почуття справедливості; добре розвинуте почуття гумору; постійно намагаються

вирішувати проблеми, які їм, поки що, «не під силу», й у вирішенні деяких з них домагаються успіху; для них характерні перебільшені страхи, оскільки вони здатні уявити собі безліч небезпечних наслідків подій; негативно оцінюють себе; інколи мають труднощі з тонкою координацією.

Таким учням, як творчій особистості притаманні: стійка, підвищена потреба в самоактуалізації, вияві себе, самоствердженні; наявність особистої думки; інтелектуальна незалежність, зневажливе ставлення до стереотипів, авторитетів; самооцінка, потреба мати свій «Я – образ»; оригінальність, імпульсивність, поривчастість; прагнення самостійно долати труднощі, які виникають; постійне прагнення поліпшувати якість своєї продукції, вимогливість до себе; завзяття й наполегливість думки; потреба в серйозній внутрішній роботі, створенні своєї індивідуальності, духовному зростанню.

Професійно-навчальний заклад художнього профілю – це, перш за все, творче середовище, де формується нова людина, формується не як суб'єкт до існуючого суспільства, а як творча особистість. Сприяння реалізації обдарування потребує організації особливого середовища. Викладачі використовують програму розвитку учня, загальними положеннями якої є:

1. Діагностичні дані.
2. Критерій концентрації на учневі, який вчиться, а не на учневі, який має відповідати програмним вимогам.
3. Надавати можливість продуктивної та оригінальної праці й самостійної організації учнем свого оточення.
4. Створення простору для високого рівня мислення.
5. Залучення в систему навчання батьків такої дитини.
6. Надання учневі змоги спілкуватися з такими само обдарованими учнями.
7. Відбір викладачів та майстрів виробничого навчання для обдарованих.
8. Неперервний розвиток професійного рівня викладачів, майстрів виробничого навчання, які працюють з обдарованими учнями.

Система роботи з обдарованими учнями має бути органічною сукупністю змісту, методів, форм, прийомів та засобів, які ставлять учня в умови суб'єкта творчої діяльності й забезпечують формування її особистості як дослідника.

Отже, першорядним в організації роботи з обдарованими учнями є створення загального «поля креативності», яке сприяє розвитку творчих здібностей учнів. Виходячи з цього, в навчальному закладі визначено головні завдання в роботі з обдарованими дітьми: створення максимально сприятливих умов для розвитку обдарованих учнів; розробка і поетапне впровадження нового змісту освіти, інтерактивних технологій навчання й виховання; створення сприятливих умов для самозростання, розвитку творчого потенціалу викладачів.

*Дубовик О. В.,
викладач кафедри теорії і методики
технологічної освіти, креслення і
комп'ютерної графіки НПУ імені М. П. Драгоманова
ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»*

КРЕАТИВНА ОСОБИСТІТЬ І МЕТОДИКИ ЇЇ РОЗВИТКУ

*Кожен з нас має свій життєвий шлях розвитку.
У кожного з нас є яскраві індивідуальні якості.
Кожен з нас талановитий по-своєму.*

Основне завдання освіти на сучасному етапі полягає у наданні можливостей усім учням (студентам) проявити свої здібності, таланти і творчий потенціал, тобто акцентується на розвитку креативних здібностей, реалізації особистісних якостей.

Термін «креативність» походить від англійського слова «create», що означає «творити» або «створювати». Це – творчий потенціал людини, яка здатна сприймати і створювати унікальні ідеї, відмінні від загальноприйнятих або традиційних концепцій мислення. Також креативністю називають здатність людини до вирішення проблем. Американський психолог А. Маслоу (A. H. Maslow) вважає, що здатність до творчості є основною рисою людини, а реалізація творчого потенціалу залежить від психічної врівноваженості та духовної гармонії особистості, що забезпечує самоактуалізацію, тобто

найповніше вираження можливостей та потреб особистості. Він трактує креативність як творчу спрямованість індивіда, яка спочатку властива всім (тобто вроджену), але втрачається багатьма людьми під впливом певних факторів, наприклад, особливостей освіти, виховання, соціальних умов тощо.

Американським психологом і психотерапевтом К. Роджерсом (C. R. Rogers) була розроблена теорія творчої особистості, що повноцінно функціонує. Згідно його теорії тільки творча особистість здатна подолати безліч швидко виникаючих питань й проблем та швидко пристосовуватися до суспільних змін, а «розплатою за відсутність творчості буде не тільки погане пристосування індивіду й групово напруженість, але й повне знищення всіх народів» [7].

Згідно з дослідженнями F. Barron, M. A. Collins, E. T. Dowd та ін., креативні особистості схильні до незалежності суджень, самовпевненості, інтересу до нових, складних і ризикованих завдань. Важливими характеристиками, властивими креативним особистостям, є дивергентність і системність мислення, відкритість внутрішнього досвіду, енергія, висока чутливість, толерантність, безумовне прийняття себе, інших людей, природи, безпосередність, незалежність від культури й оточення [3; 8].

Креативність можна віднести до загальних здібностей, так як вона відображає схильність людини до створення нового, оригінального продукту в різних сферах своєї діяльності. Багатьма психологами креативність розглядається як вищий прояв феномена людини, одна зі складових його духовної та особистісної зрілості, інтегративна властивість особистості, пов'язана з ініціативністю, винахідливістю, незалежністю, емоційністю тощо.

На побутовому рівні креативність може виявлятися у формі кмітливості – здатності до досягнення цілей, пошуку виходу зі складних ситуацій або подоланні труднощів неординарним способом.

Поняття креативності часто використовується як аналог поняття «творчі здібності», оскільки це поняття нерозривно пов'язане з творчістю, творчою діяльністю, що породжує щось нове.

Незважаючи на значимість, проблеми творчості і творчих здібностей недостатньо розроблені. Як зазначає відомий дослідник цієї проблематики Д. Богоявленська, принципова спонтанність творчого процесу робить його практично невловимим для природно наукових методів [1].

Досить довго творчі досягнення людини пояснювали високим рівнем загальних і спеціальних здібностей, практично не виділяючи творчі здібності як особливий вид. Поштовхом для їх виділення як особливого виду стали відомості про відсутність зв'язку між виконанням інтелектуальних тестів й успішністю вирішення проблемних ситуацій. Було також відзначено, що творчі можливості людини не збігаються зі здібностями до навчання.

Тенденція до виділення креативності як окремого виду здібностей пов'язана з іменами відомих американських психологів Л. Терстоуна і Дж. Гілфорда (50-ті рр. ХХ ст.). Так, Л. Терстоун відзначав роль індуктивного мислення у творчих досягненнях, а також звернув увагу на те, що творчі рішення частіше приходять у момент релаксації, а не у момент зосередження над вирішенням проблеми. Креативність стали розглядати як здатність створювати нові ідеї, результати, способи вирішення проблеми, і стали безпосередньо пов'язувати з творчими досягненнями.

Вивчення креативності закордоном ведеться у двох напрямках. Одні вчені вивчають питання залежності креативності від інтелекту, і намагаються визначити креативність за допомогою пізнавальних здібностей, спрямованих на оцінку незвичайних інтелектуальних чинників і пізнавальних стилів. Виділяється 16 гіпотетичних здібностей, що характеризують креативність. Серед них:

- *швидкість думки* (кількість ідей, що виникають за одиницю часу);
- *гнучкість думки* (здатність переключатися з однієї ідеї на іншу);
- *оригінальність* (здатність виробляти ідеї, що відрізняються від загальноновизнаних поглядів);
- *допитливість* (чутливість до проблем у навколишньому світі);
- *здатність до розробки гіпотези*, логічна незалежність реакції від стимулу;

- *фантастичність* (повна відірваність відповіді від реальності при наявності логічного зв'язку між стимулом і реакцією).

Дж. Гілфорд об'єднав ці чинники під загальною назвою «*дивергентне мислення*», яке проявляється, коли проблема тільки ще має бути визначена або розкрита і коли не існує заздалегідь запропонованого, усталеного шляху її вирішення (на відміну від «*конвергентного мислення*», що орієнтується на вже відоме рішення).

Дані досліджень зв'язку інтелекту й креативності є протилежними. Одні дослідження підтвердили зв'язок між високим рівнем IQ і креативністю, в інших були отримані протилежні результати.

Другий напрямок досліджень креативності характеризується увагою до особистісних і мотиваційних рис. Виділяються певні риси (самовпевненість, агресивність, неприйняття думок інших або соціальних обмежень), які відрізняють креативних людей від некреативних. Дослідження довели, що особистісні риси молодих й дорослих креативних особистостей співпадають, тобто креативність можна прогнозувати на основі виявлення певних рис ще у дитячому віці.

Розвиток креативності залежить від особливостей культури, традицій, цінностей, притаманних суспільству. Наприклад, в американських школах саме розвитку творчості надається велика увага, існують спеціальні навчальні програми. Крім того розвитку креативності сприяє розкута, доброзичлива шкільна атмосфера й неформальна організація навчального процесу, що підтвердили дослідження Ф. Хеддона і Г. Літтона [6].

Стосовно мотиваційних характеристик креативності немає єдиного підходу. Вважається, що мотивація креативних здібностей базується на прагненні до ризику і перевірки своїх можливостей, з одного боку, а з іншого – креативна особистість прагне найкраще реалізуватися і максимально відповідати своїм можливостям.

Для розвитку креативності використовуються різні методики – брейнштурмінгу, синектики, фокальних об'єктів, робота у групах, ігрова діяльність та ін. Розглянемо деякі з них.

Методика мозкового штурму або *брейнштурмінгу* (від англ. *brain storming* – штурм мозку) виникла у США в 50-60-х рр. минулого століття і широко використовувалась в урядових структурах, військових, наукових, освітніх та інших інституціях. Це методика стимуляції творчої активності й продуктивності, побудована на припущенні, що при традиційних прийомах обговорення й вирішення проблем виникненню новаторських ідей перешкоджають контрольні механізми свідомості, які стримують появу таких ідей під тиском звичних, стереотипних форм прийняття рішень. Для усунення такого тиску учням (студентам) пропонується миттєво реагувати на поставлене запитання будь-якими судженнями, що виникають асоціативно, спонукаючи інших висувати ідеї, не замислюючись над тим, правильні вони чи абсурдні.

Синектика (від англ. *synectics* – «поєднання різнорідних елементів») є одним із найбільш ефективних методів стимулювання творчої діяльності. Це методика дослідження, заснована на соціально-психологічній мотивації колективної інтелектуальної діяльності, запропонована У. Дж. Гордоном. Синектика відрізняється від методики мозкового штурму тим, що тут дозволена критика, а також використання порівнянь і аналогій. Метод синектики застосовується у невеликій групі (5-7 учасників). Інші умови застосування методу (правила ведення дискусії, професійний і соціальний склад групи тощо) відповідають умовам, існуючим при організації класичного мозкового штурму.

Метод фокальних об'єктів створив у 1923 р. професор Берлінського університету Е. Кунце, в 1950-х рр. його удосконалив Ч. Вайтинг у США. Метод відзначається простотою і значними, практично необмеженими можливостями пошуку нових точок зору щодо вирішуваної проблеми. У методі використовуються асоціативний пошук і евристичні властивості випадковості. Метод фокальних об'єктів дає гарні результати при пошуку нових модифікацій відомих способів і пристроїв. Крім того, він може бути використаний для тренування уяви (вправи типу: придумати фантастичну тварину, рослину, корабель тощо).

Моделі навчального процесу як організації *ігрової діяльності* розробляються багатьма американськими вченими (Т. Еллінгтон,

С. А. Лівінгстоун, Л. Олівас, Ф. Персівал, Д. Тетчер, Д. Фланаган, та ін.). Про навчальні можливості гри відомо вже давно: у процесі гри особливо повно, а під час її несподівано проявляються здібності людини, особливо творчі. Гра – це особливим чином організоване заняття, яке вимагає напруження емоційних й інтелектуальних сил; «складний, психологічно насичений вид діяльності, здатний забезпечити помітне вдосконалення ... мислення, підвищення його швидкості й глибини» [2, с. 111]. Як правило, гра спрямована на закріплення вивченого матеріалу, його творче осмислення, поєднання знань із реальним життям, формування ціннісних орієнтацій. Тому особливе значення має заключна частина гри: обговорення, аналіз співвідношення гри з реальністю. Основним позитивним результатом гри є те, що вона: 1) дозволяє отримати практичний досвід, який неможливо передати словами і який з'являється лише під час активної дії, пошуку самостійних рішень; 2) запобігає багатьом помилкам у реальній діяльності, оскільки під час гри розкриваються проблеми й труднощі, які можуть виникнути в реальній дійсності; 3) навчає техніці прийняття рішень, аналізу й синтезу теоретичної інформації. 4) розвиває кмітливість й творчість, навички взаємодії.

Креативна стратегія У. Діснея розроблена Р. Ділтсом, піонером нейролінгвістичного програмування (НЛП) [4; 5]. У. Дісней у своїй діяльності використовував безліч ефективних стратегій творчості, Р. Ділтс виявив одну, найпродуктивнішу з них, суть якої полягає у чіткому розподілу творчого процесу на декілька етапів, кожен із яких вимагає виконання певної ролі: МРІЙНИК генерує нові ідеї та цілі, РЕАЛІСТ перетворює ці ідеї у конкретні пропозиції, КРИТИК – це фільтр і стимул до вдосконалення, СПОСТЕРІГАЧ – особа нейтральна, чия мета налагодити ефективну роботу усіх трьох позицій та своєчасний зв'язок між ними. Головне завдання спостерігача, крім того, слідкувати за чистотою ролей – мрійникам заборонено критикувати, реалістам і критикам – фантазувати. При регулярному використанні метода У. Діснея для вирішення різноманітних творчих завдань учні (студенти) починають використовувати розподіл ролей автоматично, оскільки формуються відповідні навички.

Досвід закордонних педагогів свідчить про вірогідність успішного формування в учнів (студентів) якостей творчої особистості. Для цього їм варто надавати максимум можливостей для випробовування себе в творчості, починаючи з найпростіших завдань. Засвоюючи досвід творчої діяльності, характерні для неї процедури, учні (студенти) набувають здібності видозмінювати ті стереотипи мислення, яким вони вже навчилися, відмовлятися від стереотипів, конструювати нові підходи до осмислення раніше засвоєного або нового навчального матеріалу.

Використана література

1. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей : учеб. пособие. Москва : Академия, 2002. 320 с.
2. Заика Е. Учитесь мыслить, играя. *Наука и жизнь*. 1991. № 4. С. 108-111.
3. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности. СПб. : Питер, 2012. 448 с.
4. Креативная стратегия Уолта Диснея как инструмент решения творческих задач. URL: znanio.ru (дата звернення 10.06.2017).
5. Методика Уолта Диснея – метод трех стульев. URL: <https://sites.google.com/site/celovekvmiretvorcestva/meiody-aktivizacii-myslenia/metodika-uolta-disnea-metod-treh-stulev> (дата звернення 10.06.2017).
6. Психологическая диагностика : учебное пособие / Под ред. К. М. Гуревича и Е. М. Борисовой. Москва : Изд-во УРАО, 1997. 304 с.
7. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности. СПб : Питер, 2001. 608 с. с. 528–568.
8. Яголковский С. Р. Психология креативности и инноваций. Москва : Издательский дом ГУ-ВШЭ, 2007. 157 с.

*Колісник – Гуменюк Ю. І.,
старший викладач кафедри теорії і методики
технологічної освіти, креслення і
комп'ютерної графіки НПУ імені М. П. Драгоманова
ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»,
кандидат педагогічних наук*

КРЕАТИВНІСТЬ У СТРУКТУРІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Нині коли успіх соціально-економічних перетворень залежить, від інтенсивності інноваційних процесів у найрізноманітніших сферах людської діяльності, актуальною є потреба у висококваліфікованих фахівцях з яскраво вираженим творчим потенціалом. Педагоги ЗВО вирішують важливі завдання щодо підготовки молодого фахівця, який повинен у сучасному світі мистецтва

знайти себе і залишитись самим собою не втративши своєї індивідуальності. Перспективною є лише творча, креативна особистість, а також – *креативний підхід* в освіті.

Поняття «креативність» у контексті психологічного знання набуло значення до початку 50-х років ХХ ст. Дж. Гілфорд визначав, що «креативність – це процес дивергентного мислення» та ототожнив поняття креативності і творчого мислення. Однак він включав до структури креативності не лише дивергентність мислення, а й здатність до перетворень, точність розв'язку та інші інтелектуальні параметри. У своїх працях Дж. Гілфорд виокремлює шість параметрів креативності: здатність до знаходження та постановки проблеми; здатність до генерування великої кількості ідей; здатність до продукування різноманітних ідей (гнучкість); здатність відповідати на стимули нестандартно (оригінальність); здатність удосконалювати об'єкт, додаючи деталі; здатність розв'язувати проблеми, тобто здатність до аналізу та синтезу. Таким чином, він виділив провідний аспект у креативності – креативне мислення, що характеризується створенням суб'єктивно нового продукту та новоутвореннями в самій пізнавальній діяльності.

Говорячи про креативність людини, передусім мають на увазі творчу особистість, яка нестандартно й оригінально мислить, має гнучкий розум, широку обізнаність, самостійність, спроможну знаходити вихід з найбезвихідніших ситуацій. Термін «креативність» (від лат. – створення, творіння) виражає здатність до досягнення інновацій, трансформації їх до конкретної педагогічної ситуації, спроможність створення інновацій у процесі фахової діяльності. Креативність – це сукупність властивостей психіки, які забезпечують продуктивні перетворення в діяльності особистості. Вона розвивається в процесі діяльності, з'єднується з її провідними мотивами, виявляється як прагнення до процесу творчості, самовираження та самоствердження особистості. Креативний компонент пов'язаний із розвитком пізнавальної активності майбутніх викладачів професійно-художніх дисциплін, їх самостійності в художньо-творчій діяльності, що сприяє формуванню емпатійності, гнучкості, творчої активності, та ґрунтується на індивідуально-

особистісному підході до досягнення індивідуального стилю в професійній діяльності.

Креативність дозволяє ефективно використовувати наявні в арсеналі викладача знання, вміння та навички в нових непередбачених ситуаціях для вирішення нестандартних педагогічних завдань. Завдяки креативності викладач вибудовує нові засоби взаємодії із студентами, відкриває нові для себе грані цього процесу. У психолого-педагогічній науці під креативністю розуміють здатність суб'єкта до творчості, до конструктивного та нестандартного вирішення педагогічних завдань, а також до усвідомлення власного досвіду.

Креативність індивіда визначається багатьма чинниками: потребами й запитамі суспільства; конкретними економічними та соціальними умовами; загальним обсягом знань і досягнень у певній галузі діяльності; можливостями людської свідомості; біологічними та психологічними особливостями конкретного суб'єкта; його інтелектуальними здібностями, рівнем знань та життєвим досвідом; особистісними рисами тощо. У такий спосіб вона виступає джерелом активності відпрацювання власних переконань і цінностей. Зважаючи на це, процеси професійного навчання та виховання не можна відокремлювати, вони пов'язані між собою і сприяють активізації розвитку професійних якостей особистості.

Розвинені художньо-творчі вміння є чинниками формування професійно значущих якостей майбутнього викладача. До них належать: емпатія, креативність, рефлексивність, творча активність. Різноманітність педагогічних ситуацій об'єктивно стимулюють викладача до творчості.

У процесі реалізації креативного підходу форми і способи здобування знань повинні стимулювати інтелектуальний і креативний розвиток здібностей студентів, орієнтувати їх на співробітництво й співтворчість у розв'язанні навчальних проблем. Цей підхід переконує в цінності міжособистісної взаємодії в навчанні і забезпечує формування культури перетворень, стимулює перетворення раніше набутих відомостей у нове знання.

Креативний підхід до навчання проявляється у: суб'єктивному формулюванні навчальних цілей і завдань з урахуванням особистісної

спрямованості освітнього процесу; використанні власного особистісного потенціалу для актуалізації мотиваційної й рефлексивної позиції в навчальній роботі; створенні власної ціннісно-сислової інтерпретації навчального матеріалу; варіюванні змістових елементів навчального матеріалу та виокремленні з нього суб'єктивно й особистісно значимих елементів; формулюванні авторських пропозицій щодо розв'язання навчальних завдань; виконання різноманітних завдань, проектів; здійснення рефлексії та самоаналізу власної ефективності.

Креативний підхід дозволяє викладачеві знаходити нові засоби поведінки, адаптуватися до змінних умов життя, оптимально використовувати внутрішні резерви особистості. Креативний підхід визначає зміну основної схеми взаємодії викладачів і студентів, що включає суб'єкт-суб'єктне, рівноправне навчальне співробітництво, прагнення до самореалізації та самовираження в усіх видах діяльності, а також сформованість досвіду творчої діяльності, покликаною забезпечити готовність до пошуку вирішення нових проблем, до творчого перетворення дійсності.

*Кравчук М. Б.,
викладач географії та біології
Добротвірський професійний ліцей*

ЗАСТОСУВАННЯ ІКТ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ

Одне з головних завдань освіти в умовах інформаційного суспільства – навчити дітей користуватися інформаційними технологіями та навчатися, використовуючи ці технології.

Визначення стратегічних пріоритетів учителя географії передбачає широкий пошук нових підходів, педагогічних технологій, адекватних динаміці розвитку суспільства, нових інформаційних технологій, комп'ютерну підтримку викладання предмету, використання освітніх комп'ютерних програм. Використання ІКТ дозволяє нам змінити зміст освіти. На наш погляд, комп'ютерні технології сприяють:

- засвоєнню і учнем і учителем нових важливих знань, умінь, навичок;

- самоосвіті й самовдосконаленню особистості учня й учителя;
- ідеально підходять для вивчення й викладання географії;
- можуть використовуватися у всіх видах урочної і позаурочної діяльності.

Ці засоби навчання дають змогу створити нове навчальне середовище, яке здатне підвищити якість географічної освіти, залучитися до світового інформаційного простору. І у цьому середовищі наголос робиться не на вивчення фактологічного матеріалу, а більше на розвиток навичок мислення, міжособистісних відносин і творчості.

Застосування ІКТ на уроках географії не тільки полегшує засвоєння навчального матеріалу, а й представляє нові можливості для розвитку творчих здібностей учнів, підвищує мотивацію учнів до навчання, активізує пізнавальну діяльність, розвиває мислення і творчі здібності дитини, формує активну життєву позицію в сучасному суспільстві.

Основними напрямками використання ІКТ на уроках географії є: науково дослідницькі роботи; розробка тестових завдань; демонстрація процесів та явищ, схем, географічних об'єктів, карт, фотографій, графіків, діаграм; розробка презентацій, проєктів; виконання практичних робіт; робота з електронними книгами й атласами; використання мережі Інтернет; перевірка та закріплення знань учнів, самостійна робота.

У позаурочній роботі активно використовуються презентації. Оскільки така форма організації діяльності учнів передбачає виконання ними після уроків обов'язкових, пов'язаних із вивченням курсу, практичних робіт за індивідуальними або груповими завданнями вчителя, оформлення звітів здійснюється у формі комп'ютерних презентацій.

Сучасним методом роботи є виконання учнями навчальних проєктів. Індивідуальне чи групове завдання оформляється як проєкт, а його захист проводиться на останньому уроці певної теми. Під час виконання таких проєктів учитель відіграє роль консультанта, а всі завдання з планування, проведення та оформлення роботи учні виконують самостійно. У ході роботи над навчальним проєктом створюється портфоліо – комплект інформаційних,

дидактичних і методичних матеріалів до навчального проекту, які містять план проекту, дидактичні матеріали, презентацію, тести, графіки, діаграми тощо.

Такі форми позаурочної роботи сприяють оволодінню учнями складними вміннями і навичками визначати зміст та мету роботи, організовувати власну самоосвіту, використовувати нові підходи до вирішення питань, розвивати пізнавальну і розумову діяльність, самостійність та здатність до творчості. Завдяки яскравим комп'ютерним презентаціям така робота має навчальне, наукове та пізнавальне значення. Якщо учень має персональний комп'ютер удома, доручаємо йому самостійно створити тематичну презентацію під час виконання домашнього завдання. Замість підготовки повідомлень чи реферату учень створює презентацію із кількох слайдів. Вважаємо, що саме позаурочна самостійна робота надає найбільше можливостей для розширення та поглиблення знань учнів з географії, розвиває нахили, здібності та розширює кругозір учнів.

Використання ІКТ на уроках дає можливість учням підвищити інтерес до навчального процесу, проявити креативні здібності, розвивати навички самоосвіти, вчителю – раціонально розподіляти час на уроці, використовувати випереджаюче навчання, спостерігати творчий ріст учнів.

Лотоцька О. Й.,
*заступник директора з НВР,
викладач етики та психології ділового спілкування
Добротвірський професійний ліцей*

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ ІКТ

Інформаційні технології сьогодні стали невід'ємною частиною сучасного світу, вони значною мірою визначають подальший економічний та суспільний розвиток людства.

Сьогодні якісне викладання навчальних дисциплін не може здійснюватися без використання засобів і можливостей, які надають комп'ютерні технології та Інтернет. Вони дають змогу вчителю краще подати матеріал, зробити його більш цікавим, та підвищити учнівський інтерес до навчання. Тим самим вони дозволяють розвивати креативність учнів, здатність

створювати і знаходити нові оригінальні ідеї, що відхиляються від прийнятих схем мислення, успішно вирішувати поставлені завдання нестандартним чином.

Одним із багатьох засобів формування креативної творчої особистості з допомогою ІКТ є залучення учнів до пошукової роботи на задану тему, створення групових або індивідуальних проєктів. Це сприяє активізації пізнавальної діяльності, підвищенню якісної успішності учнів, розвитку наочно-образного, інформаційного мислення, підвищенню мотивації учнів та вмінню мислити нестандартно, одержувати та удосконалювати навички роботи в групі.

Завдяки ІКТ учитель навчає учнів свідомо й творчо працювати в інформаційному просторі, вміти шукати та якісно аналізувати одержану інформацію, полегшує формування в учнів ефективних стратегій мислення, а також удосконалює комунікативні навички.

Інформаційні технології здатні стимулювати пізнавальний інтерес дітей; надати навчально-виховній роботі проблемний, творчий, дослідницький характер і розвивати самостійну діяльність учнів; забезпечувати навички діяльності учня стосовно інформації, що міститься в навчальних предметах і освітніх областях, а також в навколишньому світі; за допомогою реальних об'єктів (телевізор, магнітофон, комп'ютер) та інформаційних технологій (відеозапис, ЗМІ, Інтернет), формувати вміння дітей самостійно шукати, аналізувати і відбирати необхідну інформацію, організовувати, перетворювати, зберігати і передавати її; сприяти соціальній адаптації дитини, впливати на її відносини з одногрупниками.

Оволодіння комп'ютером позитивно впливає на формування особистості дитини і надає їй більш високий соціальний статус. Впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес дає змогу готувати конкурентоспроможних фахівців з високим рівнем кваліфікації, який відповідає вимогам сучасного виробництва, з креативним, творчим мисленням та прагненням до постійного професійного вдосконалення.

Отже, на сучасному етапі інформатизації суспільства все більшого поширення в різноманітних сферах життя набувають комп'ютерні технології. Вони виступають як один із інструментів пізнання, без якого стає неможливим розвиток креативної особистості.

Тому одним із завдань сучасної освіти є підготовка викладача, який вільно орієнтується у світовому інформаційному просторі, який має знання та навички щодо пошуку, обробки та зберігання інформації, використовуючи сучасні комп'ютерні технології, адже в цілому освіта характеризується як велика система, якісне функціонування якої неможливе без використання сучасних телекомунікаційних і комп'ютерних засобів зберігання, опрацювання, передавання, подання інформації. Такий викладач повинен вміти зацікавити учня до вивчення та опрацювання інформації, виходячи за рамки заданої програмою, а також, мотивуючись власним бажанням навчатись, пізнавати та створювати щось нове, не боятись помилок та критики. Адже все це сприяє розвитку, формуванню та становленню креативної, всебічно розвиненої особистості.

*Малащук Г. М.,
викладач економіки та спецдисциплін
Рава-Руський професійний ліцей*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

В останній час гостро стоїть проблема творчості та розвитку творчих здібностей учня: уяви, інтуїції, мислення, оригінальних засобів дій, відходу від шаблонів тощо. Творчі здібності існують у кожній дитині. Творчість – це природна функція мозку, яка виявляється і реалізується у діяльності при наявності спеціальних здібностей у тій чи іншій конкретній діяльності. Творчість – це не тільки труд художника, артиста, вченого; вона може проявитися в іншій діяльності, результатом якої будуть конкретні ідеї і продукти, так і самі дії. Тому задача педагога – побачити індивідуальну креативність учня і прагнути розвивати її. Ми живемо в епоху змін, коли завдяки Інтернету відбувається так звана «нова індустріальна революція», що

означає перехід суспільства до нової епохи розвитку. Ця нова епоха розвитку, в цілому, залежить від Інтернету, за допомогою якого людина все частіше узгоджує як різні аспекти свого особистого життя, так і свою ділову активність.

Для успішного рішення цих проблем необхідно шукати принципово нові методи навчання. Проблема розвитку в учнів здібностей до творчих проявів у пізнавальній діяльності – багатогранна. Оригінальність і самостійність мислення, політ фантазії і ідей, можуть скластися тільки в тому випадку, коли у дитини є можливість тренуватися на задачах «відносного типу», які припускають повну самостійність у виборі засобу рішення і дають можливість пропонувати будь-які рішення проблем. Цим визначається актуальність обраної теми дослідження

Вдосконалюючи технологію навчального дослідження, на уроках використовуємо створений нами дослідницький цикл, який включає такі етапи: накопичення фактів, висунення гіпотези, перевірка істинності, побудова теорії, вихід в практику. Така форма організації навчального процесу ставить учнів в умови, близькі до умов наукової роботи, що найкраще сприяє розвитку творчих здібностей.

Щоб стимулювати творчу активність учнів, я використовую такі методи і прийоми як розвиток творчого інтересу, використання цікавих аналогій, створення ситуацій емоційного переживання, метод відкриття, створення ситуації вибору, самостійна дослідницька робота. А також різні види творчорозвивальних технологій:

- технологія особистісного відкриття знань, умінь і навичок (учень – суб'єкт навчання, в результаті «відкриття» засвоюються знання, вміння);
- технологія навчального дослідження;
- проектна технологія (передбачає розв'язання учнем або групою учнів будь-якої проблеми, виконання творчих проектів, що потребує використання різних методів, засобів навчання, а з іншого боку – інтегрування знань, умінь різних наук);
- технологія «мозкового штурму»;
- технологія виконання евристичних завдань;

- технологія розв'язування дослідницьких проблем.

Творча діяльність, як правило, «починається із проблеми або запитання, із подиву, здивування, із суперечності». Усвідомлення суперечностей викликає проблемні ситуації, у результаті яких формується проблема. Тому одним із найбільш частіше використовуваних мною підходів, для створення творчого завдання, є створення парадоксальної ситуації. Парадоксальність ситуації формується шляхом спеціального провокування, яке викликають суперечності. У такий спосіб проблемне викладання включає такі фрагменти діяльності учнів і вчителя, як організація проблемної ситуації і формування проблем, індивідуальне або групове рішення проблем учнями, перевірка отриманих рішень, а також систематизація, закріплення і застосування знову придбаних знань у теоретичній і практичній діяльності.

В умовах функціонування такої системи різні види навчальної діяльності реалізуються на уроках відповідних типів, які дають учням змогу брати активну участь у навчальному процесі, виробляти вміння самостійно набувати знання, узагальнювати, порівнювати, робити висновки, застосовувати знання в нестандартних ситуаціях.

Нестандартний урок заставляє учнів активно переживати, включатися в роботу, співпрацювати з учителем, тобто проявляти якості, необхідні для творчої діяльності.

У наш час люди все більше усвідомлюють, що саме творчість є найважливішою складовою творчого успіху. І здатність творити можна розвинути, постійно підтримуючи творчість. Так, на уроках використовуємо такі прийоми та форми роботи: уроки-рольові ігри, економічні екскурсії, уроки-КВК, уроки-театралізації; інтерактивні методики (захист проекту групою чи поодиночі, де учням можна запропонувати різні завдання: створення кросвордів, ребусів, економічних задач за змістом теми). На уроках узагальнення проводимо економічні диктанти, конкурси розумників та підприємців.

Широко застосовуються і такі види нестандартного уроку, як мандрівка, знайомство, усний журнал, застереження. Щодо організації роботи в групі, то використовуючи ігрові технології можна дати учням можливість

використовувати досвід провідних економістів, та досвідчених бізнесменів і пробувати свої сили у створенні бізнес-планів та проектів. Ігрові технології можна замінити конференціями, семінарами, програмами, дискусіями чи диспутами з розв'язанням проблемних задач. Фіналом може стати урок-захист власних проектів. Надзвичайно цікаві творчі конференції, на яких учні доповідають про свої дослідження.

Для активізації мислення учнів, виховання культури спілкування доцільними будуть уроки-диспути, головна мета яких – розв'язання складних життєво-економічних питань.

Щоб зайняти гідне місце в європейській спільноті, наша держава потребує якісної освіти. Саме на якісну освіту сподіваються батьки, які хочуть бачити своїх дітей підготовленими до життя, саме до неї прагнуть діти, які мріють знайти своє місце в житті, бути освіченими та конкурентоспроможними. Тому, саме через використання інноваційних технологій можна вирішити основні завдання, домогтися, щоб кожен учень став активним учасником кожного уроку, а не спостерігачем. Якщо вчитель постійно організовує на своїх уроках таку діяльність, то навчання буде успішним, а здобуті знання – якісними. Така організація педагогічної діяльності вимагає від учителя оволодіння новими методами роботи, впровадження нових педагогічних технологій, необхідності самому вчитись, творити, розвиватись та самовдосконалюватись.

Не закопуйте Божі таланти,
А плекайте їх, наче дитя.
І шліфуйте їх, мов діаманти,
Щоб сяяли вам ціле життя.

Використана література

1. Жигір В. І., Чернега О. А. Професійна педагогіка : навч. посібник; за ред. М. В. Вачевського. Київ : ТОВ «Кондор», 2011. 336 с.
2. Вербицький А. Психолого-педагогические основы образования взрослых: формы лекции в системе контекстного обучения. *Новые знания*. 2002. № 4. С. 7–11.
3. Нові технології навчання: наук.-метод. зб.; ред.кол.: Б. І. Холод (гол. ред.), О. Я. Савченко, О. І. Ляшенко, А. М. Федяєва та ін. Київ : НМЦВО, 2000. Вип. 28. 2004 с.
4. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська [та ін.] ; за ред. О. М. Пехоти. Київ : А. С. К, 2002. 255 с.

5. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ : А. П. Н., 2002. 136 с.
6. Сікорський П. І. Кредитно-модульна технологія навчання : навч. посіб. Київ : Вид-во Європ. Ун-ту, 2006. 127 с.

*Мартин О. В.,
методист
Львівське міжрегіональне
ВПУ залізничного транспорту*

КРЕАТИВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ – ОСНОВА ДЛЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних умовах існує гостра потреба суспільства у тому, щоб його члени навчилися адаптуватись до швидких соціально-економічних змін, тому формування у людини творчого ставлення до навколишнього світу і його пізнання, а разом з тим і пізнання себе в світі є дуже важливим. Тому кожен педагог повинен розвивати в собі потребу в цілеспрямованому і систематичному самовдосконаленні себе як творчої особистості, розвивати професійні вміння допомагати своїм вихованцям відкривати власний творчий потенціал, який стане в майбутньому джерелом щастя та самовдосконалення. «Хто виховує себе, той виховує інших», – стверджує педагог-гуманіст Ш. Амонашвілі.

Адже важливою складовою професійної компетентності педагогів сьогодні є їх включеність в інноваційну діяльність. У педагогіці інноваційну діяльність визначають як цілеспрямовану педагогічну діяльність, засновану на осмисленні власного педагогічного досвіду за допомогою порівняння і вивчення, зміни і розвитку навчально-виховного процесу з метою досягнення більш високих результатів, отримання нового знання, впровадження якісно іншої педагогічної практики.

У підході до формування особистості викладача до інноваційної діяльності провідним аспектом є створення креативного середовища у закладі професійної освіти (ЗПО). Адже на формування й розвиток інноваційного мислення викладача впливають такі фактори: широке мотивуюче креативне середовище у закладі освіти; індивідуальний спрямований підхід до розвитку

та актуалізації особистісно-креативних якостей педагогів; суспільне визнання інноваційної діяльності викладача учнями та колегами; можливість набуття нових знань та умінь у напрямі ведення інноваційної діяльності та формування креативних здібностей викладача; а також психологічні фактори: рівень інтелектуальної активності, лідерські якості, готовність до спільної творчої діяльності з колегами та учнями, адекватна самооцінка, здатність самоорганізувати інтелектуально-творчу (інноваційну, методичну) діяльність.

Кожна людина сьогодні об'єктивно потребує створення умов, які б сприяли її інтелектуальному та творчому розвитку. Такі умови можуть бути створені в креативному освітньому середовищі, що забезпечує максимальний ступінь індивідуалізації за рахунок широкого використання інформаційних технологій. Особливу увагу в освітньому середовищі на основі інформаційних технологій слід приділяти формуванню креативності учнів. При цьому креативність розуміють як інтегральну стійку характеристику особистості, що визначає її здібності до творчості, прийняття нового, нестандартного творчого мислення, генерування великої кількості оригінальних і корисних ідей [3]. Основна мета креативного освітнього середовища – максимально розвинути в людині творця й закладений творчий потенціал.

Навчання, побудоване на креативному підході, дозволяє усунути дефіцит професійно-особистісних якостей, необхідних для продуктивних професійних дій і спілкування, містить у собі більші можливості у саморозвитку учнів, оскільки вони є не об'єктом впливу, а суб'єктом навчання.

Процес викладання є стрижневим компонентом креативного середовища. Якість викладання багато в чому визначається особистістю викладача. Особистість викладача, його позиція стає «сильним» фактором формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього повноцінного члена суспільства. Викладач вводить у предмет учня не тільки через знання, але й через самого себе як професіонала, як особистість і людину.

Відповідно, базовим процесом освіти стає не звична передача учням готових знань, а розвиток функцій інтелекту, розвиток здатності мислити, освоювати логічне, діалектичне, творче мислення. Інтелект і теоретичне

розуміння дійсності розглядаються нами як основа компетентності, професіоналізму. У креативному освітньо-виховному середовищі в суб'єктів педагогічного процесу формується готовність до особистісного самовдосконалення та співтворчості.

Вищезазначене сприяє проектуванню креативного середовища, що забезпечує умови й можливості для актуалізації творчого педагогічного потенціалу викладача закладу професійної освіти, та спрямовує на розв'язання трьох стратегічних завдань: організація умов і можливостей для активізації творчого педагогічного потенціалу педагога; організація умов і можливостей для розвитку суб'єктної активності викладача в педагогічній діяльності; організація умов і можливостей для підвищення функціональної грамотності викладача закладу професійної освіти.

Розвиток креативної особистості майбутнього фахівця можливий, якщо в навчанні забезпечити: комфортне педагогічне освітнє середовище, у якому відносини між викладачем і учнем будуються на педагогічній взаємодії, співробітництві й співтворчості; стійку інтелектуальну активність учнів; усвідомлення й осмислення ними навчального матеріалу, структурованого у вигляді проблемно-комунікативної ситуації; єдність думки й дій за допомогою використання інноваційних технологій; реалізацію креативного підходу при поєднанні традиційних та інноваційних технологій при викладанні дисциплін; перехід від предметного навчання до особистісно-орієнтованої освіти майбутніх кваліфікованих робітників.

Критеріями оцінки ефективності форм і методів навчання повинні бути не лише показники, що враховують ступінь опанування знаннями, уміннями й навичками, але й показники сформованості певних особистісних якостей, що характеризують різні аспекти розвитку інтелекту, духовності, креативних здібностей студентів [5]. Відповідно оцінювання перетворюється з одновимірного в складний багатовимірний, багатогранний процес, що якомога повніше враховує особливості формування креативної особистості.

Креативне середовище ЗПО слід розглядати як успішну умову для формування креативності майбутніх фахівців, адже це середовище надає

майбутньому фахівцю можливість (самотійного або у взаємодії з викладачем) формування індивідуалізованої освітньої траєкторії. Зміст освіти, форми та методи формування креативної особистості майбутнього фахівця в освітньому середовищі повинні максимально поєднуватися з особливостями учня в напрямі обліку інтелектуального розвитку особистості та суспільного досвіду.

Отже, як бачимо, креативне середовище ЗПО – це:

- середовище, у якому внутрішній простір особистості (у даному випадку викладача), її рівень інтелектуальної активності відповідає соціальному замовленню суспільства, і при цьому формується творчий стиль поведінки;
- соціальне середовище, засноване на співробітництві та повазі до інтелектуально-творчої діяльності викладачів;
- навчально-виробниче середовище – сукупність тенденцій та проблем розвитку науково-виробничого сектору, представленого у вигляді актуальних задач;
- соціально-економічне середовище – зовнішнє сприйняття діяльності викладача, що забезпечує актуалізацію творчої та інноваційної діяльності в умовах мінімуму ресурсів та невизначеності.

Розвиток креативного середовища в ЗПО дозволить підвищити конкурентоспроможність усього закладу, що виразиться в тому, що викладачі будуть більш мотивовані до створення інновацій, у них будуть сформовані і розвинені професійний стиль мислення та навички індивідуальної колективної інноваційної діяльності, вони будуть характеризуватися установкою на творчий саморозвиток.

Використана література

1. Ващенко Л. Рівні розвитку інноваційного середовища. *Директор школи*. 2008. № 5. С. 3–4.
2. Гонтаровська Н. Інноваційно-освітнє середовище як фактор розвитку особистості. *Директор школи*. 2008. № 9. С. 3–5.
3. Кречетников К. Г. Проектирование креативной образовательной среды на основе информационных технологий в вузе : монография. Москва : Госкоорцентр, 2002. 296 с.
4. Хуторской А. В. Современная дидактика : учебник для вузов. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 544 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІКТ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Актуальність цієї теми, на наш погляд, полягає у тому, що у сучасному бурхливому світі надшвидкостей доступ до інформації також має бути надшвидкісним. Комп'ютерні програми та Інтернет-ресурси можна використовувати і під час навчальних занять. Засіб змінює форму – заняття перетворюється на презентацію, екскурсію, дослід, спостереження, тощо. Урок – це презентація теми, проблеми, зорове чи слухове сприйняття інформації. Зазначимо, що ще Я. А. Каменський у своїй праці «Велика дидактика» писав: «...Усе, що тільки можна, давати для сприймання чуттям, а саме: видиме – для сприймання зором, чутне – слухом, запахи – нюхом, доступне дотикові – через дотик. Якщо будь-які предмети відразу можна сприйняти кількома чуттями, нехай вони відразу сприймаються кількома чуттями...».

Перегляд фільмів, наукових програм, відеоекскурсії, прослуховування аудіозаписів, створення мультимедійних презентацій, можливість проведення онлайн конференцій – усе це зробило навчальні заняття не тільки різноманітнішими, яскравішими, але й цікавішими та емоційнішими, врешті – змістовнішими. Маючи доступ до Інтернету, можна продемонструвати учням фільми, які пересічний учень ніколи не переглядає по телебаченню (наприклад, серії передач «Загадки історії», «Невідома Україна», «Видатні українці», документальну хроніку чи екранізації класичних літературних творів, інтерв'ю із сучасними письменниками чи презентації видавництва – сьогодні медійний простір надає такі можливості). Таким чином учні залучаються до пошуків альтернативних джерел інформації, «виводяться» за межі підручника, мають нагоду ознайомитися з різними поглядами на питання, що вивчаються. Перегляд анімаційного фільму «Енеїда» за І. Котляревським, вистави «Украдене щастя» за І. Франком, фільмів «Тіні забутих предків» за М. Коцюбинським чи «Лісова пісня» за Л. Українкою не тільки забезпечує

рівень унаочнення навчального матеріалу, знайомить учнів із справжніми мистецькими здобутками театру і кіно, але й сприяє формуванню стійкого читацького інтересу.

Основне завдання вчителя, який використовує ІКТ, – навчити дітей добувати інформацію та її аналізувати, розвивати вміння робити це швидко й ефективно, що формує навички, які знадобляться їм у житті, незалежно від обраної професії. Використання на уроках інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє поглиблено усвідомлювати та засвоювати учням навчальний матеріал. Це створює сприятливі умови для формування в дитини здатності сприймати предмети та явища різнобічно, системно, емоційно.

На нашу думку, головні дидактичні функції, які реалізуються за допомогою ІКТ на уроках української мови та літератури, це:

– *пізнавальна* (використовуючи комп'ютерні технології та Інтернет, можна отримати будь-яку необхідну інформацію, як ту, що зберігається на жорсткому диску власної комп'ютерної бази, так і розміщену на дисках CD-ROM чи відповідних сторінках Інтернету),

– *розвивальна* (робота з різноманітними комп'ютерними програмами, крім активізації літературних можливостей особистості, сприяє розвитку таких необхідних пізнавальних процесів, як сприйняття, логічного мислення, пам'яті, уяви),

– *дослідницька* (в учнів з'являється можливість узяти участь у роботі літературних пошукових груп, Інтернет-конкурсах; виконувати творчі роботи різних видів, створювати власні творчі проекти, розробляти доповіді, реферати, учнівські презентації, публікації, дослідити певні проблемні питання,

– *комунікативна* (під час обміну інформацією між учнями створюється певна віртуальна єдність, у всіх є реальна можливість увійти на сайти популярних сучасних митців; вони мають можливість зіставити різні погляди, давати їм оцінку, формувати свої позиції).

Отже, систематичне використання комп'ютера на уроці сприяє підвищенню якісного рівня використання наочності на уроці; зростню

продуктивності уроку; реалізації міжпредметних зв'язків; покращенню взаємин «учень-учитель»; уможливленню організацію проектної діяльності учнів, тощо.

*Матійків І. М.,
доцент кафедри теорії і методики
технологічної освіти, креслення і
комп'ютерної графіки НПУ імені М. П. Драгоманова
ВСП «Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»
кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник*

ТВОРЧИЙ ПІДХІД ДО ЖИТТЯ ЯК РЕСУРС ОСОБИСТОСТІ

Інноваційна спрямованість навчального процесу спричиняє корінні зміни у педагогічній практиці, спрямування методів на усвідомлене і творче навчання учнів, розвиток їхніх особистісних якостей – самостійності у прийнятті рішень, критичності мислення, творчого підходу в навчанні, ініціативності, наполегливості тощо.

Для кожної людини є природнім й закономірним мріяти, формулювати цілі, досягати їх, долати перешкоди, вирішувати різноманітні життєві завдання. З цього складається життя. Творчий підхід до життя полягає у вмінні дивуватися і пізнавати світ, прагнення пояснити незрозумілі явища, відмовлятися від стереотипних способів мислення, знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, висувати нові ідеї, створювати оригінальні продукти, готовність витратити час і сили для того, щоб створити щось нове. Творчість може виявлятися не тільки в науці чи в мистецтві, а й у повсякденному житті: при вирішенні професійних завдань, у сфері людських стосунків тощо.

Важливим чинником творчого підходу до життя є ставлення до себе як до людини творчої. Це демонструє наступний приклад. Керівник одного великого видавництва був заклопотаний відсутністю творчого підходу у працівників редакційного і маркетингового відділів. Він звернувся до науковців, щоб з'ясувати, чим відрізняється творча особистість від нетворчої. Впродовж року кропіткої праці психологи з'ясували, що між ними лише одна відмінність: творча людина упевнена в тому, що вона – творча особистість, а нетворча переконана, що творчість – це не для неї. Хто вважає себе творчими людьми, є

такими насправді. Творчі люди зазвичай керуються принципом на кшталт: «Не йдіть туди, куди веде дорога. Замість цього йдіть туди, де немає дороги, і протопчіть власну стежку» (*Р. Емерсон*).

Цікавий взаємозв'язок між творчістю і помилками. Багато винаходів у науці зроблено в результаті спостереження за помилками або випадковим збігом обставин. Наприклад, А. Флемінг помітив, що цвіль, яка потрапила в чашку Петрі, убила бактерії. Так був відкритий пеніцилін. Асистент Л. Пастера помилково уприснув деяким курям дуже маленьку дозу холерних бактерій. Пізніше помилку виправили і кури вижили. Перша слабка ін'єкція, тобто щеплення, уберегла тварин від хвороби. Помилки, аномалії, несподіваний розвиток подій часто служать поштовхом для нових ідей і пропозицій. Творча мотивація дуже важлива, більшість творчих людей черпають свої ідеї саме з цього джерела. Творчо жити можуть собі дозволити ті, хто сприймає поразки як уроки, після яких може піднятися і йти далі по життю. Пошук альтернативних варіантів вирішення життєвих завдань дає змогу швидко розвинути в собі творчі здібності. Творчі люди не шукають винних і не витрачають час на самозвинувачення, а аналізують ситуацію та знаходять різні шляхи її вирішення. Вони в словосполученні «вирішення проблеми» акцентують увагу на першому слові, а самі проблеми сприймають як завдання.

Простір для творчості у педагога є великий: створення нових програм, утілення елементів новизни в урок, творче застосування інтерактивних вправ, пошук нешаблонних варіантів вирішення навчальних завдань тощо. Спілкування – це також форма творчості, яка допомагає виявити і розкрити найкращі сторони особистості. Творчим можна бути у всьому, навіть у рухах. Широкий руховий репертуар може допомогти у творчому самовираженні, створенні власного іміджу. Важливим для творчого процесу є вміння педагога зупинитися і поглянути на ситуацію з іншого боку, тобто зробити творчу паузу. Це коротка зупинка, під час якої людина говорить сама собі: «Цікаво, чи не можна зробити це інакше?», «Про це варто подумати», «Чи є тут інші можливості?», «Невже це можна зробити тільки так і ніяк інакше?».

Одним із критеріїв творчості є оригінальність мислення – здатність давати відповіді, що відхиляються від звичайних; пропонувати несподівані, нестандартні рішення. Оригінальність народжується з подолання «правильного», очевидного, загальноприйнятого. Творчість знаходить вияв в імпровізації, спонтанності. Деколи творчо застосовані прийоми дають грандіозний ефект: пожвавлюють ситуацію на уроці, заряджають і сповнюють учнів радістю, роблять заняття незабутнім.

Творчий підхід та імпровізація – це компетенції, які напрацьовуються педагогом з досвідом. Природно, що на початку викладацької діяльності постає більше *психологічних бар'єрів*, які заважають вияву творчості та імпровізації, наприклад:

- боязнь нових ситуацій, невідомого, небажання ризикувати. Люди часто надають перевагу безпеці і зручності ніж ризику і новизні;
- боязнь бути вразливим. Люди намагаються уникати ситуацій, які можуть заподіяти їм психологічний біль або налякати;
- невпевненість у собі. Відсутність прагнення до інновацій часто спричинена страхом припуститися помилки, зневірою у своїй спроможності робити щось нове;
- надмірна напруженість;
- недостатній рівень потрібних вмінь і навичок, відсутність підтримки.

Подолання цих бар'єрів актуалізує вияв творчості та відкриває нові можливості для педагога. Також важливим компонентом творчого натхнення є гумор. У багатьох ситуаціях доцільні жарти вносять тепло, спонукають інакше поглянути на звиклі речі та чудово стимулюють творчий процес. Гумористична творчість проявляється в особливому погляді на світ, який викликає усмішку, а ділова – у пошуку нових рішень або ідей, які дозволяють вийти на ринок з новим продуктом або послугою. Не існує таких сфер життєдіяльності особистості, де був би неможливим творчий процес.

Використана література

1. Загальна психологія : практикум : навч. посіб. / В. В Волошина та ін. Київ : Каравела, 2006. 280 с.

2. Матійків І. М., Якимів А. І., Черняк Т. Г. Основи тренерської майстерності : навч.-метод. посіб. Львів : Компанія «Манускрипт», 2012. 392 с.

*Медведєва Н. А.,
методист
Рава-Руський професійний ліцей*

ДОСВІД СТВОРЕННЯ КРЕАТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА У РАВА-РУСЬКОМУ ПРОФЕСІЙНОМУ ЛІЦЕЇ

Навчально-виховний процес (далі – НВП) професійної школи базується на основі особистісно-орієнтованої освіти, в центрі якої перебуває людина, майбутній фахівець, яка не просто засвоює знання, а пізнає істину. Зміст ПТО має постійно оновлюватись з урахуванням потреб підприємства-замовника кадрів. Особливо актуальними стають мобільність, конкурентоспроможність та рівень кваліфікації працівника. Така освіта вимагає творчого підходу та створення креативного середовища ЗПТО. Креативне середовище – реальність сучасної професійної освіти, впроваджується у НВП, як активними методами навчання (евристичні бесіди, дослідні завдання, брейн-ринги, ділові, рольові та дидактичні ігри, змагання ерудитів, проблемне проектування), так і цікавими напрямками виховної роботи (нестандартні форми проведення виховних годин, лінійок, відповідних заходів, зустрічей, тестування, гурткової роботи, оглядів технічної творчості).

Питання розвитку креативного середовища надзвичайно актуальне, адже робота з молоддю вимагає постійного оновлення та вдосконалення. Креатив (від англ. *creative*) – це продукт діяльності людини, створений способом, що відрізняється від аналогічних новизною підходу, творчим рішенням. Креативність – це здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традицій, вирішувати проблеми, адаптуватись до потреб нових підходів. Інноваційність – це практичне впровадження нових ідей.

Креативне освітнє середовище – це простір діяльності креативних особистостей. Креативне середовище не має чітко фіксованих меж. Вони визначаються суб'єктами освітнього процесу (керівниками, педагогами, батьками, учнями). «Можна сказати, що кожен... визначає межі власного

освітнього середовища» [1, с. 193]. Креативне середовище багатопланове і спонтанне та створюється творчими педагогами, яким притаманні креативні риси характеру: гнучкість, ліквідність, деталізація, толерантність, системний підхід, цікавість, чутливість, незалежність, рефлексивність, дієвість, зосередженість, стійкість, участь у вирішенні проблем, почуття гумору.

Саме викладачі-новатори з професійно-технічної підготовки відрізняються своєю незвичайністю, широкими поглядами, баченням того, чого інші не помічають, завжди мають нові ідеї, нестандартно мислять, займаються творчою діяльністю, веселі та дотепні, вільні та невимушені. Створюючи креативне середовище, викладачі-новатори подають навчальний матеріал у широкому контексті, використовують метафори, здійснюють міжпредметні зв'язки, грамотно застосовують мультимедійні засоби навчання, майстерно змінюють, як види діяльності, так і темп викладання, демонструють впевненість, здатність надихати і цінувати учнів, заохочують вихованців до активної емоційної взаємодії.

Розвиток креативно-освітнього середовища відбувається за напрямками:

- фізичним (матеріально-технічна база ліцею, яка щороку оновлюється та поповнюється);
- психологічним (збільшується кількість креативних учасників освітнього процесу – відбувається педагогічне «щеплення» креативності);
- соціально-гуманним (атмосфера взаємної пошани, дружелюбності, делікатності, доброзичливості, уваги, шанобливого ставлення, мовних і мімічних засобів). Майстри виробничого навчання Рава-Руського професійного ліцею Шарко Л. Л., Лелик М. Є., Стельмах О. М., викладачі Малащук А. М., Столяр В. Ф. знають своїх учнів краще, ніж батьки. Майстер оздоблювальників Івась І. І. взимку починає урок виробничого навчання з приготування учням чаю. Не дивно, що наші вихованці після служби в армії деколи спішать не додому, а до ліцею, підтримують зв'язок з наставниками впродовж життя;
- віртуальним (забезпечення спілкування за допомогою Інтернет-технологій. У нас 2 комп'ютерних класи, педагоги ефективно використовують ПК, учні – смартфони та планшети).

Креативному середовищу на уроці сприяють: живе мислення (не дати знання, а навчити вчитися), побудова навчання на досвіді учнів, створення проблемних ситуацій, які пробуджують думку, інтуїцію, здогадку, творчу уяву тощо [2, с. 36].

Ознаками креативності НВП вважається: варіативність, пошук, творчий підхід; метою навчання стає саморозвиток особистості, задоволення освітніх потреб та розвиток креативності; зміст навчання у постійному оновленні; навчальна інформація носить альтернативний, проблемний, пошуковий характер (саме таку інформацію отримали педагоги та учні ліцею під час проведення семінару «Альтернативне будівництво»); мотивація учня базується на самовдосконаленні та самореалізації; тип мислення – поєднання креативного і логічного; функції педагога – організація співтворчості, керівництво у пошуках; функції учня повинні полягати в активній пошуковій діяльності та саморозвитку.

У формах організації навчання переважає суб'єктивно-об'єктивна взаємодія, використання проблемного, евристичного і дослідницького методів, здійснення різних видів контролю. Втілення творчого підходу до НВП широко пропагується в ліцеї шляхом проведення різних заходів.

У ліцеї зі 113 працівників 43 – педагогічних. Переважна більшість – справжні фахівці та творчі особистості, решта – з елементами творчого характеру. Творче бачення притаманне всім: від керівника до обслуговуючого персоналу. Аура творчості розповсюджується на 437 наших учнів та передається з покоління в покоління. Учні навчаються у 25 обладнаних кабінетах, 16 майстернях та 3 лабораторіях, дизайн яких не повторюється. До учнівських послуг прекрасна їдальня, гуртожиток, спортивний майданчик, спортивний та актовий зали. Приємний дизайн та комфорт креативного середовища створювали наші працівники – творчі особистості, разом зі своїми вихованцями. Керівництво ліцею, голови методкомісій, педагоги вдумливо творчо підходять до складання планів, шукають нові методи навчання і виховання. Створено творчі групи з методичної роботи: підготовка матеріалів до конкурсів П. Яцика, Т. Шевченка (Солтис М. Я., Кріль С. Я., Дюмен О. В.);

до конкурсу авторської поезії «Золоте крило» (Голаєвич О. В., Дюмен О. В., Пиглюк І. Ю.); індивідуальна робота з учням (Голаєвич О. В., Карпляк М. В., Левко В. І.). Напрацювання творчих груп дає можливість покращити процес навчання та виховання учнів, здатних самостійно мислити, діяти, приймати рішення.

З ініціативи НМЦ ПТО у Львівській області, у ліцеї відбувся обласний навчально-практичний семінар на тему: «Екодім. Екологічне будівництво: альтернативні, старовинні технології та матеріали». На жаль, не було зроблено внеску в інноваційно-видавничу діяльність, адже підготовлено цікаві доповіді «Альтернативне будівництво» та «Зведення стін будівель з використанням альтернативних матеріалів», опрацьовано технологію та представлено наочність для проведення майстер-класів: «Технологія кладки саманної цегли», «Технологія кладки з пляшок», «Оштукатурення стіни з пресованих солом'яних блоків», «Влаштування саманної підлоги», «Демонстрація декорування стін пластиковими кришечками», «Опорядження поверхні саморобними рідкими шпалерами, фольгою, яечною та горіховою шкарлупою, декупаж».

Щорічно педпрацівники, що атестуються, представляють свої творчі звіти та портфоліо у вигляді електронних презентацій на сайті ліцею.

Роботу з молодими спеціалістами педагоги-наставники здійснюють за індивідуальними творчими планами. Наставництво передбачає творчий підхід в організації бесід, обміну досвідом, взаємовідвідування уроків, круглих столів, семінарів, тренінгів.

Щорічно в ліцеї організуються та проводяться предметні тижні та тижні професійної майстерності. Це – справжнє свято втілення творчих ідей, бо під час проведення цих тижнів проходить велика кількість різних заходів: відкриті уроки теоретичного та практичного навчання, конференції, позакласні заходи, технічні КВК, конкурси, майстер-класи, презентації професій, Ярмарок професійних секретів, виставка технічної творчості тощо.

Розвитку креативного середовища сприяє діяльність 7 гуртків художньої та технічної творчості, 8 предметних та 9 гуртків професійної майстерності. Показником розвитку творчих здібностей наших учнів стали багаточисельні

призові місця у конкурсах професійної майстерності, олімпіадах, у міжнародному мовно-літературному конкурсі імені Т. Шевченка, П. Яцика, обласних оглядах художньої самодіяльності «Творчості проміння золоте», «Оксамитові барви», «Золоте крило», «Пісня над Бугом», «Танцювальне подвір'я», «Арт-і-шок», в обласній виставці технічної творчості, на «Форумі професій», в обласних туристичних змаганнях, в загальнопольському турнірі з карате та кіокушин, у Всеукраїнському фотоконкурсі. Як результат, колектив Рава-Руського професійного ліцею нагороджено відзнакою Національної академії наук України «За вагомий внесок у розвиток освіти і науки» та сертифікатом Міжнародного форуму «Науковці та освітяни України в ім'я утвердження миру, стабільності та розвитку суспільства», також інформація про здобутки ліцею та досягнення обдарованих учениць Л. Смірної та А. Бакай висвітлена в книзі «Видатні освітяни та обдаровані діти України».

Серед основних перешкод креативності слід назвати боязкість осуду і нерозуміння, невпевненість у власних силах, перфекціонізм, відсутність усвідомлення значення власних педагогічних інновацій, неналежний рівень знань і активності учнів.

Щоб долучитися до креативності, перш за все варто знайти однодумців та надихнути їх, не боятися практичного втілення – «а ти візьми і зроби», сформулювати мету, створити творчу атмосферу, бути не таким, як всі, мислити оригінально, фантазувати, на все дивитися критично, постійно питати «Як навчитися креативності?», шукати різні засоби реалізації ідей, іти на ризик, не боятися помилок.

Оцінювання ефективності інноваційного середовища відбувається за такими параметрами: результативність діяльності ЗПТО, його комфортність і забезпеченість навчальної діяльності [3, с. 15]. Усі ці напрямки перебувають під постійним контролем, але потребують більш глибокого вивчення, творчого бачення та практичного втілення.

Отже, сьогодення потребує здійснення навчання в умовах креативного освітнього середовища, яке виникло на стиковці інноваційної практики та традиційних форм освіти. Сучасний педагог повинен творчо підходити до

НВП, мати високий професійний рівень, володіти психолого-педагогічними знаннями, вміти створити інноваційне навчальне середовище та виховувати креативність в учнях. Успішне існування креативного середовища вимагає системного підходу та забезпечення комплексу організаційних, методичних і психологічних заходів, які сприяють запровадженню інновацій у НВП. Тільки згуртована спільнота творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих, може забезпечити потужну державу і конкурентну економіку.

Використана література

1. Ващенко Л. М. Система управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Київ, 2006. 40 с.
2. Чудновський В. Э., Юркевич В. С. Одаренность: дар или испытание. Москва : Знание, 1990. 122 с.
3. Каташов А. І. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Луганськ, 2001. 20 с.

***Миго М. В.,**
викладач історії
ВПУ № 19 м. Дрогобича*

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У СТВОРЕННІ КРЕАТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА

Наш час – це час суттєвих змін у науці, техніці, інформаційному середовищі, освіті. Суспільству потрібні люди, які здатні приймати нестандартні рішення, вміють творчо мислити. Тому одним із пріоритетних напрямків політики нашої держави є турбота про обдаровану та талановиту молодь, її творчий, інтелектуальний, духовний та фізичний розвиток. Одним із вирішальних чинників розв’язання цих завдань є розвиток креативного мислення учнів.

Сьогодні на ринку праці з’явилися модні професії: копірайтер, коучинг, медіа-байер, промоутер, трейдер. Люди, які оволоділи навичками цих професій, є професіоналами, оригінальними, неповторними, унікальними, творчими особистостями, одним словом – креативними. Візьмемо для прикладу копірайтера – людину, яка придумує рекламу, або коучинга – людину (тренера), яка допомагає підвищити продуктивність праці через навіювання впевненості, сили, енергії, внутрішніх можливостей, ситуації успіху тощо.

Розвиток творчого потенціалу необхідно розпочинати з дитинства. Кінцевий результат творчого потенціалу – це створення нового, оригінального, цікавого. Кожна людина наділена природними здібностями і талантами. Завдання викладача – допомогти максимально розкритися, реалізувати свої можливості.

Наша освіта, навички та знання швидко старіють. Р. Кійосакі, відомий американський підприємець, письменник, викладач, говорив: «Щоб встигнути за змінами, вам кожні півтора року доведеться вчитися всього практично заново. Те, чого Ви навчилися, важливо, але набагато важливіше те, наскільки швидко Ви можете перевчитися, змінитись і пристосовуватися до нової інформації». Більшість керівників успішних компаній вже відчули силу подібного підходу, відчули потребу у творчих співробітниках, здатних помітити найменші зміни навколишнього світу. «Креативність», «творчий підхід», «креативна особистість», «творчі успіхи», «думати творчо», «прояв креативності» – ці поняття в сучасному суспільстві є показниками професіоналізму.

Креативність (від англ. *створювати*) – творчі здібності індивіда, які свідчать про готовність до створення принципово нових ідей, що відрізняються від традиційних або прийнятих схем мислення. Метою освіти є розвиток дитини як креативної, творчої особистості шляхом включення її в різні види діяльності: навчання, пізнання, спілкування. Головне – не дати відповідь на питання, головне – направити на дорогу самостійних пошуків відповідей. Ми маємо створити умови для формування креативної особистості.

Різні вчені дають різні визначення креативності. На думку Ф. Баррона, креативність – це здатність привносити щось нове у досвід. М. Уаллах трактує креативність як здатність породжувати оригінальні ідеї в умовах розв'язування або постановки нових проблем. Е. Торренс вважає, що креативність – це здатність усвідомлювати прогалини й суперечності, а також формулювати гіпотези щодо відсутніх елементів ситуації. За Дж. Гілфордом, креативність – це здатність відмовлятися від стереотипних способів мислення.

Для оптимального розвитку креативності слід створити умови. Створення даних умов залежить від викладача. Але роль викладача у даному процесі не

обмежується лише створенням психологічного клімату. Вона полягає ще й у тому, щоб активно допомогти учневі у розвитку її креативності.

Дж. Гілфорд твердить, що розвиток креативності стане можливим, якщо будуть створені такі основні умови: створювати сприятливу атмосферу для розвитку креативності; уникати критики учня; сприяти вільному розвитку різноспрямованого мислення; збагачувати середовище учня з різних, нових для нього, об'єктів для розвитку його цікавості; допомагати формулювати оригінальні ідеї; забезпечити можливість для використання нових ідей на практиці; показувати особистий приклад креативного підходу до вирішення проблеми; дозволяти учням активно задавати питання.

Серед них внутрішні умови: психофізіологічні надбання (розвиток мовлення, сформованість наочно-образного, образно-схематичного, логічного мислення, достатній рівень розвитку творчої уяви, довільної уваги, образної та смислової пам'яті); соціальні надбання (готовність до впливів дорослих; засвоєння норм і правил поведінки; оволодіння способами навчання, пізнання навколишнього світу); інтелектуальний, практичний та емоційний досвід. Зовнішні умови: створення в класі креативного освітнього середовища для діяльності учнів; системне використання викладачем інтерактивних, пошукових і дослідницьких методів навчання; розвиток самостійності учнів у креативній діяльності; наслідування учнями креативної діяльності викладача; соціальне оточення (сімейне). Створення в класі креативного освітнього середовища передбачає: виховання в учнів поваги до почуттів та емоцій іншої людини; надання можливості креативного розвитку. Результатом створення креативного освітнього середовища є розвиток особистісних якостей, необхідних для творчої діяльності учнів. Істотною умовою розвитку креативності учнів у навчально-виховному процесі є розвиток самостійності, оскільки творча діяльність людини передбачає самостійне створення нових, оригінальних продуктів.

Творче або креативне мислення – це нестандартний, оригінальний тип мислення, здатний привести до несподіваних рішень чи нових відкриттів. Воно потрібне у кожній професії: в ІТ, торгівлі, військовій справі, журналістиці,

юриспруденції, кондитерстві, будівництві, перукарській справі, тощо. Саме ігри, моделювання, розв'язування прикладних та винахідницьких задач, самотійна робота, участь у семінарах і диспутах, робота над проектами сприяють формуванню креативної особистості.

Головний чинник креативного навчання – ініціативність учнів. Учень є суб'єктом навчального процесу. Він несе відповідальність за свою роботу на уроці. Однак роль викладача при цьому не зменшується. Під час проведення уроку за технологією креативності навчальний процес перетворюється у співпрацю викладача і учня. Велику роль при цьому відіграє особистість педагога. Він має бути талановитою, яскравою, цікавою, творчою людиною. Сучасний викладач прагне, щоб учні не лише запам'ятали програмний матеріал, а й ставили запитання, творили, вирішували, інтерпретували, дискутували. Саме на активних заняттях учні вчаться з користю для себе.

Не із кожного учня можна «зробити» креативну особистість. Креативне навчання – це процес постійної співпраці викладача та учня. Навчальний процес організовується як живий контакт партнерів, зацікавлених один у одному та в справі, якою вони займаються разом. Креативне навчання має характерну рису: навчальний процес зливається з життям, із рішенням реальних творчих задач. Учні повинні зрозуміти, що творчість починається саме із сумніву. Дуже дієвим на даному етапі є створення проблемних ситуацій, формулювання проблемних питань, висування проблемно-пошукових гіпотез.

У креативному мисленні використання аналогій сприяє постійному руху думки вперед. Сутність завдань на аналогію полягає в тому, що учням пропонується певна система, до якої вони знаходять аналогічну, але з іншими об'єктами. Викладач має кожен урок будувати так, щоб в учнів постійно був стійкий інтерес до предмету та процесу пізнання, навчальна активність, бажання творити і пізнавати. Саме креативне навчання цьому й сприяє.

РОЛЬ ПЕДАГОГА У РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ

Висока динамічність сучасного життя, глобальні перетворення, значно впливають на поведінку людини, умови її існування. Освіта стає прагматичнішою, більш орієнтується на ринок праці. Для кожної особистості – вочевидь необхідність постійного і системно професійного навчання, коли принцип «освіта на все життя» набуває іншого значення: «освіта впродовж усього життя». Національна доктрина розвитку освіти одним із пріоритетних напрямків державної політики щодо розвитку освіти визначає розвиток системи безперервної освіти та навчання впродовж життя. Завдання освітньої концепції – формування творчої особистості, яка за умов швидкої зміни технологій, має розвинуте самопізнання, володіє критичним мисленням та стійкою системою мотивацій до активної, творчої діяльності, вміє адекватно оцінювати ситуацію, приймати рішення, нести за нього відповідальність, співпрацювати, досліджувати, удосконалювати себе, будувати власну «освітню траєкторію» або систему підготовки та підвищення кваліфікації. Тому освіта повинна сприяти формуванню соціально адаптованої особистості, здатної до творчості в найрізноманітніших сферах діяльності що є запорукою її ефективної самореалізації та підготовки до безперервної освіти, до безперервного навчання упродовж усього життя. Адже подолання проблем, пов'язаних з посиленням мінливості та передбачуваності сучасного економічного середовища можливе через залучення осіб з високим рівнем розвитку творчого потенціалу, здатних швидко знаходити нестандартні рішення в нестандартних ситуаціях. Важливість вирішення цієї проблеми обумовлює посилення уваги педагогів, громадськості до виховання креативності та нелінійного мислення в системі роботи з обдарованою молоддю.

Дж. Гілфорд твердить, що розвиток креативності стане можливим, якщо будуть створені такі основні умови: створювати сприятливу атмосферу для

розвитку креативності; уникати критики дитини; сприяти вільному розвитку різноспрямованого мислення; збагачувати середовище дитини з різних, нових для неї, об'єктів для розвитку її цікавості; допомагати формулювати оригінальні ідеї; забезпечити можливість для використання нових ідей на практиці; показувати особистий приклад креативного підходу до вирішення проблеми; дозволяти дітям активно задавати питання

Психолог В. Дружинін вважає, що для розвитку креативності необхідно не обмежувати свободу поведінки; застосовувати форми, методи та прийоми для розвитку креативного мислення; створити умови, щоб наслідувати творчі взаємовідносини. Створення в групі креативного освітнього середовища передбачає: виховання в учнів поваги до почуттів та емоцій іншої людини; надання можливості креативного розвитку. Результатом створення креативного освітнього середовища є розвиток особистісних якостей, необхідних для творчої діяльності учнів. Істотною умовою розвитку креативності учні у навчально-виховному процесі є розвиток самостійності, оскільки творча діяльність людини передбачає самостійне створення нових, оригінальних продуктів. Важливу роль у розвитку креативності у навчально-виховному процесі відіграє наслідування учнями креативної діяльності вчителя. Педагог повинен володіти такими креативними можливостями: креативною уявою й мисленням, розвиненими почуттями та високим рівнем працездатності. Е. Торренс першим помітив, що причиною гальмування креативної діяльності учнів є неправильна позиція вчителя. Таким чином, він виробив вимоги щодо поведінки для вчителів, щоб вони могли допомогти дітям розвинути креативне мислення: відкритість запитань учнів. Учитель повинен слухати навіть дивні, на його думку, питання й адекватно реагувати на них; незвичайні ідеї, які виникають у ході заняття, вчитель повинен підтримати, не критикувати; давати дітям відчуття, що кожна ідея є важливою і цінною; час від часу не оцінювати, щоб не осуджувати роботу учнів, оскільки процес пошуку сприяє появі оригінальних ідей; оцінка ідеї повинна завжди бути обґрунтована. Учитель повинен точно визначити, що дана ідея є цікавою і що вона приносить позитивні наслідки. Дотримання цих вимог у поєднанні з відповідною розвивальною атмосферою в

групі, де вчитель є координатором уроку, готовий допомогти кожній дитині, зміцнює віру в можливості учнів. До складових креативного викладання відносимо: подача сучасного навчального матеріалу в широкому контексті, використання метафор, аналогій для встановлення міжпредметних зв'язків, часта зміна видів діяльності, варіювання темпу викладання, демонстрація впевненості, заохочення учнів до активної, емоційної взаємодії. Учені надають перевагу демократичному типу викладання в порівнянні з авторитарним підходом до дитячих прагнень до знань. В умовах демократичного типу викладання діти частіше ставлять запитання вчителю, ніж при авторитарному типі. Не менш важливим є той факт, що створення сприятливого середовища для творчих дітей призводить до зміни соціального статусу учня і це дозволяє змінювати значення «градації» всіх учнів у класі, підвищити престиж креативного мислення, а це, в свою чергу, впливає на розвиток креативності усіх учнів необхідно.

Тому проблема навчання креативній поведінці надзвичайно актуальна для сучасної системи освіти. На жаль, в сучасній школі «губиться» багато обдарованих креативних учнів, бо вони не такі як інші і не завжди визнаються вчителями й однолітками. Вчителі надають перевагу дітям інтелектуалам, бо креативи – бунтарі, фантазери, люблять гумор, виявляють його у відповідях при дослідженні нестандартних ситуацій. Формалізована стандартна освіта з обов'язковою дисципліною, змагальністю, уніфікованими програмами виявляється для них неприйнятною, постійно створює стресові ситуації. За результатами психологічних досліджень, через орієнтацію навчання на середні показники, переважання регламентованої поведінки відбувається «дискримінація» висококреативних дітей у школі. Близько 70% випадків непорозуміння та конфліктних ситуацій вчителів з учнями відбувається за участю креативних дітей. Варто вказати й на недостатній рівень підготовки вчителя до роботи з дітьми, які проявляють нестандартність мислення й поведінки. Оцінюючи таких учнів, вчителі відмічають в їх поведінці демонстративність, упертість, небажання слідувати позитивним зразкам. Такі оцінки, на думку психологів, є наслідком неадекватного розуміння педагогом

особистості та особливостей розвитку обдарованої дитини. Л. Єрмолаєва-Томіна, на основі досліджень західних психологів, сформулювала рекомендації педагогам щодо стимулювання розвитку творчих здібностей учнів:

1. Уважно і чуйно ставитися до всіх проявів творчої активності дітей.
2. Змінювати внутрішній настрій по відношенню до кожного учня: потрібно бачити в кожному з них потенційні творчі здібності.
3. Педагог повинен навчитися бачити креативність учнів не тільки під час занять, а й в інших видах позашкільної діяльності.
4. Формувати в учнів достатньо високу самооцінку, що стимулювала б їх до діяльності.
5. Педагог повинен розвивати свою креативність. Як свідчить досвід роботи з обдарованими дітьми, вони потребують особливих умов навчання і особливого підходу з боку вчителя.

Отже, особистість учителя – це стрижневий, системоутворюючий блок професійної компетентності педагога. Саме він визначає характер цілей і завдань педагогічної діяльності. Це система його ціннісних орієнтацій, мотивів і стилю індивідуальної діяльності та спілкування. Вона визначає унікальність і неповторність людини. У структуру особистості вчителя входять такі якості, як спрямованість і мотивація (соціальна, пізнавальна, професійна – що утримує педагога в цій професії). Особистість визначають і педагогічні здібності, які забезпечують успішне виконання роботи.

*Панчишин В. Є.,
викладач історії
МВПУ АТБ м. Львова*

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ПРИ ВИКОРИСТАННІ НОВИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій протягом останніх років наклав певний відбиток на розвиток особистості сучасного учня. Велика кількість нової інформації, реклами, комп'ютерів суттєво впливає на виховання учня та його сприйняття навколишнього світу.

Сучасні технології забезпечують рівний доступ до знань та інформації, дають нам змогу долати бар'єри часу і відстані, спілкуватися з колегами й друзями незалежно від місця, де ми знаходимося, збагачують наш досвід та збільшують можливості. Сьогодні інформаційні технології стали невід'ємною частиною сучасного світу, вони значною мірою визначають подальший економічний та суспільний розвиток людства. У зв'язку з цим змін також вимагає й система навчання. Необхідного значення набуває переорієнтація мислення сучасного викладача на усвідомлення принципово нових вимог до його педагогічної діяльності, готовність використовувати інформаційні технології як допоміжний навчальний ресурс.

Сьогодні якісне викладання історії не може здійснюватися без використання інформаційних технологій. Адже вони дають змогу викладачу краще подати матеріал, зробити його більш цікавим, швидко перевірити знання учнів та підвищити їхній інтерес до навчання. Саме тому, вважаємо, що сьогодні не можна здійснювати якісне викладання предметів, в тому числі і історії, якщо викладач не використовує у своїй роботі з учнями ІКТ та Інтернет. Впровадження ІКТ у навчально-виховний процес є доцільним і перспективним, оскільки може забезпечити підвищення пізнавальної активності учнів та формування навчально-пізнавальної компетентності.

Застосовуючи ІКТ на уроках історії, викладач може використовувати свої професійні знання на значно вищому рівні. Завдяки комп'ютеру, навчальне середовище, де панує традиційний друкований підручник, можна доповнити відео, звуком та анімацією, що мають сильний емоційний вплив. Це значно підвищує якість навчання, викладач та його учні отримують велике задоволення від процесу пізнання. Головним завданням навчання засобами інформаційних технологій стає не передача учневі певної суми знань, а формування вмінь здобувати й опрацьовувати інформацію, формування навичок мислення високого рівня: аналізувати, оцінювати.

Проблемам використання ІКТ в освіті присвячені праці І. Горбунової, М. Жалдака, С. Панюкової, О. Смірнова та ін. Психолого-педагогічні та організаційні засади використання інформаційно-комунікаційних технологій

висвітлені в наукових дослідженнях С. Архангельського, О. Горячева, М. Левчишина, Ю. Первіна, Л. Переверзева, А. Хуторського та ін.

На нашу думку, тільки викладач, який добре володіє методикою використання ІКТ в навчальному процесі, бачить їх місце в системі засобів навчання, знає особливості використання на уроках різних типів і на різних етапах, розуміє переваги застосування ІКТ для реалізації цілей навчання і виховання, зможе добитися позитивних результатів в навчанні учнів й підготувати їх до сучасного інформаційного суспільства.

ІКТ використовується на різних етапах уроків історії: під час перевірки домашнього завдання; актуалізації знань; вивчення нового матеріалу; закріплення; контролю; оцінювання.

Необхідно також зазначити, що у своїй педагогічній діяльності інтегруємо ІКТ із сучасними педагогічними технологіями, які сприяють формуванню навчально-пізнавальної компетентності учнів, а саме: комунікативними (робота в парах, навчальний діалог, дискусія); пошуковими (проблемне навчання, метод проектів). У своїй практиці використовуємо такі типи мультимедійних уроків: урок-презентація або урок-лекція; урок-екскурсія; урок захисту проектів; узагальнюючий урок тощо.

При використанні інформаційних технологій виникають і певні труднощі, зокрема: затрата часу викладача на накопичення фото- та відеоматеріалів; узгодження графіка використання комп'ютерних класів з іншими викладачами; вільне володіння викладачем комп'ютером, програмними та мультимедійними засобами навчання; чітке визначення доцільності використання того чи іншого засобу на різних типах уроків та визначення місця даного виду роботи на уроці.

Та незважаючи на труднощі, впровадження інформаційних технологій в практику можуть проводити всі творчі викладачі, які рухаються вперед, кому небайдужий рівень своєї професійної компетентності, кого турбує, наскільки він, педагог, «відповідає вимогам сучасного життя».

Використана література

1. Бирка М. Ф. Інноваційні засоби навчання. URL: http://ippobuk.cv.ua/images/mbyrka_article_024.pdf
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2004.

3. Дудка І. С. Використання мультимедійних технологій у процесі навчання. *Завуч*. 2008. № 31. С. 10-12.
4. Інформаційне забезпечення навчального процесу: інноваційні засоби і технології : колективна монографія. Київ : Атіка, 2005. 252 с.
5. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та їх роль в освітньому процесі. URL: <http://osvita.ua/school/technol/6804>.

Погребняк О. С.,
викладач предметів художнього циклу
ДНЗ «Львівське ВПХУ»

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА І УЧНЯ - ЗАПОРУКА УСПІХУ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

*Усіма можливими способами треба запалювати
в дітях палке прагнення до знань і до учіння.*

*Прагнення до учіння збуджується самими
навчальними предметами, методами навчання*

Я.-А. Коменський

Вплив особистості вчителя на формування ключових компетентностей учнів особливий. Тому учитель повинен ефективно працювати, професійно вдосконалюватися та творчо зростати, адже педагог не тільки той, хто все життя вчить, а й той, хто все життя вчиться.

Модернізація навчально-виховного процесу на сучасному етапі сприяє формуванню та розвитку творчої особистості, спроможної повноцінно реалізуватись в житті. Одним із кроків підвищення ефективності уроку є впровадження разом із традиційними методами навчання інноваційних технологій. Життя доводить, що в складних умовах, що постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до використання нових ідей, задумів, нових підходів та рішень. Це людина, яка володіє певним переліком якостей, а саме: рішучістю, вмінням не зупинятися на досягнутому, сміливістю мислення.

Розвивати креативність учня, тобто ті розумові здібності, що необхідні для успішного навчання, означає розвивати: пам'ять, увагу; образне мислення; логічне мислення (уміння порівнювати, доводити, аналізувати, узагальнювати); творчі здібності, фантазію, уяву; конструктивне мислення під час виконання практичних завдань на уроках художнього циклу.

Практичні завдання починаються зовсім не з вивчення теоретичного матеріалу з певного предмету, що здається очевидним, а з загадки, проблеми. Щоб у учня розвивалося творче мислення, необхідно, щоб він відчув подив і цікавість, повторив шлях людства в пізнанні, задовольнив з апетитом виниклі потреби в пошуковій роботі. Тільки через подолання труднощів, вирішення проблем, дитина може увійти у світ творчості.

Викладачу слід пам'ятати, що на кожному уроці учням повинно бути цікаво. Групова навчальна діяльність сприяє активізації і результативності навчання учнів, вихованню гуманних стосунків між ними, самостійності, умінню доводити й відстоювати свою точку зору, а також прислуховуватися до думки товаришів, культурі ведення діалогу, відповідальності за результати своєї праці. Формування викладачем уроків-змагань між командами, уроків-конференцій, що являється своєрідною творчою діяльністю викладача, сприяє самостійній творчій діяльності учнів, спонукає їх до пошукової роботи.

У кожній темі предметів художнього циклу учня можна спонукати відкрити щось цікаве, корисне саме для нього, таким чином забезпечуючи його власну активність, яка зробить максимально якісним засвоєння теми. Для досягнення високого рівня мотивації навчання можна використовувати учнів до викладення нової теми шляхом глибшого вивчення певного питання і подачі інформації своїм однокласникам, практичні заняття, на яких учень самостійно розробляє майбутній виріб, ідею.

Одним із важливих напрямків введення прогресивних педагогічних технологій являється побудова роботи на новій освітній основі – особистісно орієнтованій. Під час проведення нестандартних уроків, з використанням інтерактивних технологій спостерігається велика зацікавленість учнів, вони активні, збуджені, працюють із задоволенням, де мають змогу проявити себе найбільш вигідно, показати найкращі свої здобутки. Тому ми бачимо і мотиваційний бік цього уроку.

Завданням у наш час є виховання такої особистості, яка була б здатна ухвалювати самостійні розумні рішення, знаходити вихід і з різних ситуацій. Стрімка динаміка, що відбувається в суспільстві, високий рівень розвитку

сучасних технологій викликають необхідність перенесення уваги педагогів з процесу передачі готових знань на процес здобуття знань, тобто на розвиток креативності учнів.

Педагогічною аксіомою сьогодення має бути теза: щоб успішно розвивати креативність школярів, сучасний викладач сам повинен бути креативною особистістю, прагнути до подолання в собі сили шаблону та формальності у викладанні навчального матеріалу.

Становлення викладача в розвитку творчого навчального-виховного процесу включає в себе оновлення функцій, таких як швидкість, гнучкість і оригінальність мислення. Швидкість мислення – це здатність викладача спонтанно реагувати на ситуації, які виникають на уроці, що вимагають негайного плану дій, а також стежити за мисленням учнів; здатність швидко переключатися з однієї ідеї на іншу; здатність до генерування ідей.

Гнучкість мислення викладача передбачає вміння бачити особливості групи, спостерігати індивідуальні особливості учнів, як обдарованих і середніх, так і учнів з різними формами інвалідності. Отже, вміння викладача заохотити учнів своєю розповіддю; створити проблемне бачення ситуації і знайти методи рішення – це важливі моменти мотивації учнів.

Оригінальність мислення викладача проявляється у виборі змісту, форм і методів навчання, що формує креативне ставлення учнів через відкриття, розвідку та самовдосконалення. Це особливо очевидно в розробці або способі роботи, де учень має можливість активної та самостійної роботи, формування науково-дослідного ставлення, проблеми сприйняття, прийняття відповідних заходів вирішення проблемних питань.

Сучасний викладач модернізує змістовий компонент, застосовуючи групи методів продукування ідей: методи проблематизації, методи продукування ідей, методи, спрямовані на розвиток аналітичних умінь.

Креативний викладач – це викладач, який має власний стиль викладання, який формується під впливом як внутрішніх(попередніх знань, досвіду, професійних якостей), так і зовнішніх факторів (нормативних засад професійної діяльності, необхідності постійного підвищення кваліфікації).

Викладач не зможе розвивати креативність у своїх учнів, якщо він не є креативним. Таким чином, джерелом педагогічної діяльності, що дозволяє розвиток креативності в учнів є той же вчитель і його професійна компетентність, в тому числі, насамперед, його креативне ставлення в навчальному процесі.

Креативна стратегія детермінує зміни у всіх компонентах: навчальний процес набуває креативного характеру й передбачає варіативність, пошук, відкриття і творче засвоєння суб'єктами навчання чужого досвіду. Метою навчання стає забезпечення умов саморозвитку особистості, задоволення її освітніх потреб і розвиток креативних здібностей учнів.

Використана література

1. Гатанов Ю. Б. Курс развития творческого мышления (по методике Дж. Гилфорда и Дж. Рензулли). Санкт-Петербург : ИМАТОН, 1996.
2. Гилфорд Дж. Три стороны интеллекта / пер. с англ. Э. А. Голубевой. *Психология мышления*. Москва : Прогресс, 1965.
3. Любарт Т., Муширу К., Торджман С, Зенасни Ф. Психология креативности / пер. с фр. Москва : «КогитоЦентр», 2009.
4. Колодько Т. М. Творчість як складова педагогічної майстерності вчителя. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острог : Вид-во НУ «Острозька академія». Вип. 23. 2012. С. 271–274.

*Полянський В. О.,
майстер виробничого навчання
ВПУ № 71 м. Кам'янка-Бузька*

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Часто виникає плутанина щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і викладач на уроці не впевнений як правильно і чи доцільно взагалі їх використовувати. Мабуть, найбільш заплутаним є відсутність спільного бачення того, як технологія повинна покращити навчання.

На сучасному етапі ми стикаємося з множиною поглядів на те, на що здатна технологія, частина з них науково-фантастичні, зокрема вказують, що люди можуть бути запрограмовані як комп'ютер. Техно-романтичний погляд

вважає, що сама наявність технологій у класі полегшить навчання, викладання стане більш динамічним, а навчальні програми більш захоплюючими.

У будь-якому випадку, мережеві технології змінюються, викладання та навчання в Інтернеті, дистанційне навчання орієнтоване на учнів, на проекти стають реальністю з переосмисленням ролі вчителя та учня. Проблема багатьох із цих перспектив полягає в тому, що увага приділяється технології, а не складному характеру людини, її особистості і, як наслідок, вони стають нереальними, породжують невиправдані очікування.

Частина вчених вважає, що технології не вдосконалюють і не покращують навчання, вони стверджують, що комп'ютери як інструктивні прилади та інструменти для навчання учнів несумісні з сучасними методиками викладання; їх важко освоїти, важко використовувати, можна зламати.

К. Столл ставить під сумнів роль комп'ютерів та мереж у аудиторії та чи насправді Інтернет об'єднує нас чи ізолює один від одного. Він вважає, що це неефективні і контрпродуктивні обчислювальні системи, наявні в школах; що інформація в Інтернеті часто буває несвіжою, неповною, оманливою, а в деяких випадках, просто невірною; що постійно збільшуються обсяги інтернет-вмісту і це не усуває розрив між інформацією та знаннями; і що приховані фінансові, соціальні та культурні витрати технології шкодять школам.

Р. Пауш, у своїх роздумах про технологію заявляє, що коли віртуальна реальність нарешті прийде, ми не будемо нею користуватися. Він вважає, що технології з часом дозволять дітям звертатися до світових експертів з будь-якої теми, проте експерти просто фізично не зможуть усім відповідати; коли телеприсутність надійде, вона не стане основою, діти все одно фізично йтимуть до школи – близькість все одно матиме значення, і що діти не навчатися міркувати, робити кращі судження, не стануть кращими громадянами через технологію – їм все ще знадобляться хороші моделі від дорослих.

Зазвичай, про те що ІКТ, які застосовуються певними способами, покращать навчання - як правило, судять за принципом збільшення рівня досягнень. Онлайн-навчання може забезпечити гнучку доставку навчального плану, ІКТ можуть підтримувати більш орієнтований на учнів підхід до

навчання. Однак учні, які вже мали знання про ІКТ, і ті, хто має домашню програму відчують переваги доступу найбільше. Дослідники припускають, що ІКТ при використанні посилюють зв'язок учнів з іншими учнями, викладачами, агенціями і шляхами до світу праці; дозволяють учням сказати і сказати голосно; розробляти конструктивістські, автентичні завдання; і забезпечити гнучкість, ефективні способи навчання, пошуку та подання інформації, залучення, відновлення та утримання учнів у навчанні

Дослідження щодо дівчат, які використовують ІКТ, свідчать про те, що дівчата частіше використовують ІКТ з соціальних причин. Конкретні стратегії підтримки використання ІКТ дівчатами мають забезпечити, щоб дівчата грали однакову роль у класі з ІКТ, надати вибір для типів проєктів, що здійснюються, забезпечити надання справедливого часу дівчатам та хлопцям для використання ІКТ, надання часу лише дівчатам на комп'ютерах, щоб допомогти розвинути впевненість. Учні повинні проводити індивідуальну, парну та групову роботу, що дозволить учням з більш розвиненими навичками надавати допомогу для розвитку цих навичок в інших.

Навчальна практика говорить про те, що ІКТ відіграють головну роль в мотивації та залученості хлопців. Зокрема, існують такі стратегії, як: розвиток навчальних спільнот; введення різноманітних матеріалів, які подобаються хлопцям; індивідуалізація навчання грамотності; культурні та естетичні переживання; співпраця з сім'ями та громадами; просування різних шляхів подальшого вивчення і надання альтернативних умов для розвитку соціально-академічного навчання.

Важливим є використання можливостей інтернет-ресурсів для підтримки учнів, яким важко вчитись та тих, які навчаються в інклюзивних класах. Захоплююче і широке використання візуальних зображень – фотографій та звуку; голосовий супровід письмового тексту; матеріали зі звуковими та візуальними підказкам, інтерактивність, є надзвичайно корисними.

Дослідження показують, що вчителі високо оцінюють результат отриманий з використанням цифрового контенту у залученні та мотивації учнів, підтримці їхнього навчання.

Разом з цим, не можна применшувати важливості ролі вчителя та важливості розуміння вчителем ефективності викладання та навчання у будь-якій дискусії щодо ефективності ІКТ в класі.

Таким чином, дискутуючи про ІКТ та їхню роль в освітньому процесі, важливо зазначити наступне:

- викладачі залишаються центральними у процесі навчання і зміна ролі вчителя, не виключає необхідності вчителів викладати, введення тільки технологій не замінить викладання і навчального процесу;

- ІКТ можуть бути використані як інструменти, щоб допомогти вчителям створювати навчальні середовища, орієнтовані на учнів;

- ІКТ можуть бути використані для підтримки чи розширення існуючих методів викладання;

- використання ІКТ як інструментів для подання інформації має вищу ефективність у знаючих вчителів, і вони, в цілому, менше покладаються на чисто «комп'ютерне навчання».

Використана література

1. Йонансен Д. (1996). Комп'ютери в класі: розумні засоби для критичного мислення..
2. Пауш Р. (2002). Біглий огляд технологій в освіті.
3. Ромео Г. (2008). Інформаційні та комунікаційні технології в освіті.
4. Столл К. (1996). Кремнієва зміїна олія: інша думка про інформаційне шосе.
5. Фінгер Д. (2007). Трансформація навчання за допомогою ІКТ.

*Старчак М. Ю.,
викладач спецпредметів кухарів-кондитерів
Рава-Руський професійний ліцей*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Майбутній працівник сфери обслуговування повинен виявляти інтерес до професії, відзначатися відповідальністю, моральністю, особистою активністю, самостійністю, готовністю до прийняття нестандартних рішень, працелюбністю, товариськістю, привітністю, доброзичливістю, прагненням до професійного зростання.

Сучасні молоді люди добре розуміють, що для самоствердження і самореалізації у житті їм потрібні знання, практичні й інтелектуальні вміння. Ці якості особистості формуються саме у процесі творчого розвитку.

Ключем до креативності, вважаємо, є формування творчих якостей особистості. Розвиток творчості неможливий при традиційному навчанні, орієнтованому тільки на репродуктивне засвоєння знань. Тільки різноманітність форм і методів навчальної та позанавчальної роботи створюють умови для розвитку творчих здібностей.

Творчості можна і потрібно навчати. І завданням викладача є розвиток та формування творчого мислення та творчих здібностей учнів. Творчість – це діяльність, що породжує щось нове на основі реорганізації наявного досвіду і формування нових комбінацій знань, умінь і продуктів. Творчий процес завжди супроводжується позитивними емоціями. Це сприяє розвитку професійного інтересу, захопленості в роботі, формує позитивну мотивацію навчання в цілому. Значення емоцій і почуттів у житті і діяльності людини надзвичайно велике. Вони спонукають до діяльності, допомагають долати труднощі в навчанні, роботі, сприяють розвитку творчого потенціалу. Творчість учня починається там, де він прагне внести в процес роботи щось своє, спрямоване на підвищення якості, продуктивності праці, полегшення в роботі, застосування оригінального способу.

Найбільш сприятливим для формування творчих здібностей, творчого ставлення до праці в учнів, є уроки теоретичного навчання. Їх доцільно проводити в нетрадиційній формі, поєднувати групові та індивідуальні форми роботи, застосовувати елементи інтерактивного навчання, надавати перевагу таким інтерактивним прийомам і методам, як «Акваріум», «Мікрофон», «Асоціативний куш», «Мозкова атака», «Рефлексія» та ін. Робота в парах дає можливість учням обмінюватись ідеями з партнером і лише тоді озвучувати свої думки перед групою; метод «Мікрофон» привчає учнів по черзі, швидко висловлювати свою думку, позицію чи відповідати на запитання; «Мозковий штурм» – ефективний метод колективного обговорення, пошуку рішень шляхом вільного висловлювання думок всіх учасників, де кожен має

можливість виконувати різні ролі: партнерів, що вчаться співробітництву, учасників, які шукають альтернативного вирішення проблеми, мислителів, що аналізують взаємозв'язки між явищами, співробітників, які вміють активно слухати, підтримувати розмову, досягати згоди, домовлятися, експертів, що аналізують проблему, друзів, які спілкуються один про одного, довіряють, допомагають. Побудова «Асоціативного куща» – це певна стратегія навчання, що спонукає учнів думати вільно та відкрито на певну тему. Спочатку висловлюються і фіксуються найскладніші асоціації, а потім – другорядні. Так «Асоціативний куш» поступово розростається. Таким чином, процес формування творчих здібностей майбутніх кваліфікованих працівників ресторанного господарства передбачає якісну перебудову їх мислення, зацікавленість у кінцевому результаті, який вони можуть спостерігати на власні очі, бо він є реальним продуктом їх творчого натхнення. При цьому дуже великого значення набуває сам процес творчого пошуку під час розробки творчих проектів, розв'язанні виробничих ситуацій та технологічних задач, що здійснюють учні у процесі навчально-пізнавальної діяльності.

Отже, творчі здібності – це індивідуально-особливе поєднання якостей і властивостей особистості, що виражається у творчому характері діяльності, який, у свою чергу, вирізняється наявністю оригінальності і новизни як в процесі діяльності, так і в її результаті. Для формування творчих здібностей учня необхідно відходити від стереотипних уроків передачі готових знань. Якщо викладач теоретичного навчання у своїй професійній діяльності буде активно застосовувати різноманітні методи, методичні прийоми, засоби та форми навчальної та позанавчальної роботи, спрямовані на розвиток творчих здібностей учнів, то рівень творчого мислення, пізнавальної активності учнів в цілому зросте.

Творчі здібності нині все більше цінуються в усіх галузях життя. Розвиток творчих здібностей учнів повинен підтверджуватись педагогічними вимогами, виховувати почуття колективізму, направляти до свідомої творчої праці, сприяти формуванню таких особистих якостей, як точність, витримка, наполегливість, дисциплінованість і відповідальність.

Лише такі якості дозволять творчо діяти у будь-якій виробничій ситуації, грамотно ставити та досягати поставлених цілей, креативно розв'язувати виробничі ситуації, що у майбутньому дозволить стати висококваліфікованим фахівцем своєї справи.

*Чаус М. М.,
викладач спецпредметів
Рава-Руський професійний ліцей*

КРЕАТИВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ НА УРОКАХ ТЕОРЕТИЧНОГО НАВЧАННЯ

Необхідність докорінної перебудови існуючого промислового виробництва України у зв'язку з інтеграцією у світовий розподіл праці висуває більш високі вимоги до підготовки сучасних робітників. Промислове виробництво держави вимагає оновлення як технічного обладнання, так і промислових технологій.

Сучасна промисловість України, щоб бути конкурентоспроможною на світовому ринку повинна швидко розвиватися, оснащуватися передовими технологіями і технікою. Державний стандарт зосереджує увагу професійної освіти на формуванні здатностей майбутніх робітників до активної діяльності, до праці у всіх її формах, в тому числі і до творчої професійної праці. Ці вимоги обумовлюють необхідність забезпечення відповідної творчої підготовки у майбутніх робітників до плідної продуктивної праці та розв'язання складних виробничих завдань.

Зміст навчання за традиційними методиками, в основному, подано рецептурно, описано переважно існуючі процеси та обладнання, практично відсутній навчальний матеріал з вдосконалення існуючих та створення нових об'єктів, використовуються переважно пояснювально – ілюстративні та репродуктивні методи навчання, а засоби навчання у більшості на фізичному рівні. Це обумовлює проблему якості формування знань фахівців на творчому рівні.

Вступає сьогодні в суперечність з проблемою людства у розробці нових об'єктів техніки та потребою студента у творчій самореалізації. Виникає

необхідність у розробці таких методик навчання, що дають можливість учням (студентам) отримати досвід творчої діяльності.

Під творчістю розуміють діяльність або результат (суб'єктивний або об'єктивний) діяльності людини, що визначається деякою новизною, значимістю і корисністю. У процесі навчання технічних дисциплін важливо отримати досвід творчої діяльності і при цьому немає вимог щодо нового, значимого і корисного результату. Тому при професійній підготовці майбутніх робітників виникає інтерес щодо здібностей до творчості, або творчої активності.

Креативна педагогіка являє собою науку і мистецтво творчого навчання. Креативна педагогіка вчить учнів вчитися творчо, ставати творцями самих себе і творцями свого майбутнього. Під творчістю розуміють цілеспрямований процес пошукової діяльності людини з властивою йому унікальністю, тобто результат діяльності має бути якісно новий, неповторний та оригінальний.

У педагогіці існують особливі підходи, за допомогою яких розвивають творчість: особистісно – орієнтований, проблемний, евристичний (креативний). Креативність розглядають як здібність, що відображує властивість індивіду створювати власний зміст навчання, тобто здібність до творчості. Характеризуючи креативність, як психічний стан, як стан мислення конкретної особистості, на відміну від творчості, як виду діяльності. Виникає необхідність цілеспрямованої, послідовної передачі методології творчої діяльності і творчого досвіду: знань, умінь, навичок, способів розв'язання навчальних і професійно-творчих завдань майбутніми фахівцями певної галузі в спеціально організованих умовах, тобто креативного навчання майбутніх фахівців.

Метою навчання є знання, уміння та навички, які повинен отримати учень у результаті навчання. Тож виходячи з цього, можна уточнити, що мета – це отримання: *знань* з креативної предметної області, *умінь* застосувати різноманітні методи і алгоритми, *навичок* вирішення завдань, *оцінки* здобутих знань, умінь та навичок.

Метою креативного навчання є, перш за все, навчання творчому мисленню, розвиток творчих здібностей та уміння застосовувати їх на практиці. Креативне навчання вчить незвичайній праці по заданому алгоритму,

розробляння того ж алгоритму, але з коригуванням на себе. Мета креативного навчання сьогодні – це підготовка фахівців, здатних забезпечити перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства через новаторство у навчанні, вихованні та науково-методичній роботі; виховання в молоді довіри до динамічних знань та усвідомлення потреби розвитку своїх творчих здібностей.

Мета креативного навчання полягає в тому, щоб пробудити творчу активність учнів, сприяти встановленню їхньої самостійності у мисленні та діяльності. Для цього учень повинен підходити до навчання як до творчого процесу, самостійно оволодівати знаннями. А це, в свою чергу, потребує такої технології навчання, яка б містила би різні способи активізації самостійної пізнавальної діяльності майбутніх педагогів. Особливостями креативної технології є те, що вона визначає стосунки між викладачем і студентом, як партнерські, а основним елементом навчального процесу виступають не знання, а інформація. При цьому студент не засвоює готові уявлення і поняття, а сам з різноманітних джерел інформації видобуває власне уявлення про оточуюче середовище.

Зміст креативного навчання, навпаки, спрямований на здобування знань, які будуть потрібні за певною темою, бо креативне навчання орієнтоване на розвиток творчих здібностей в управлінні на роботі. Воно розширює кругозір бачення проблеми та проектування способів їх вирішення.

Креативний підхід – це коли перед учнями ставлять завдання відшукати і вирішити наукові проблеми досліджуваного предмета. Творча орієнтація навчання складається в поглибленому вивченні матеріалу: від учнів вимагається «дивитися в корінь», знаходити рішення складних проблем. Це навчання розвиває інтелектуальні та творчі здібності. Отже, зміст креативного навчання включає в себе дві частини: інваріантну (базову), яка зовні задається і засвоювану учнями, і саме варіативну (креативну) – створювану кожним учнем під час навчання.

Креативний підхід, наприклад, до вивчення теми *«Підвищення вітамінної цінності вершкового масла»* визначається змістом навчання, який

представлений у вигляді «дерева рішень». «Дерево рішень» – це графічне зображення процесу прийняття рішень, у якому показані альтернативні рішення поставленої проблеми. «Дерево рішень» складається з двох частин: базової частини та креативної. До базової частини відносять визначення об'єкта, проблеми, причини, детальний опис об'єкта. Ця частина обов'язкова, бо це ті умови або початкові дані, які задає сам викладач, щоб сконкретизувати та направити креативну діяльність учнів. Креативна частина «Дерева рішень» будується самостійно студентом (під керівництвом викладача). У ній розглядаються технічні рішення поставленої проблеми. «Дерево рішень» повинно відповідати заданій поставленій меті теми уроку. У ньому повинні бути представлені всі знання, які необхідно сформулювати у майбутнього фахівця за даною темою.

Наступним елементом методичної системи є формування навчання. У цьому випадку використовується колективна форма навчання, тому що вона орієнтована на активне взаємне навчання учнів, взаєморозуміння, що дає можливість підійти до рішення задачі не стандартним шляхом. Наприклад, для формування змісту креативного навчання за темою *«Підвищення вітамінної цінності вершкового масла»* був обраний метод евристичних питань. Це питання, які вже мають часткову відповідь та дають інформацію для роздумів. Це – найбільш дієвий, ефективний та простий у використанні метод. Завдання, що ставляться виступають стимулом для формування стратегії і тактики рішення завдання, розвивають інтуїцію, формують алгоритм мислення, приводять людину до ідей рішення, спонукають до вірних відповідей. У результаті відбувається розвиток креативного мислення в цілому. Цей метод можна використовувати у групах людей з різним рівнем базових знань з потрібного предмету. Ключові запитання вже наштовхують учнів на вірні відповіді.

При розробці евристичних питань, необхідно ставити такі питання, які спростили б проблему; дозволили б осмислити проблему з нової несподіваної точки зору; стимулювали б використання отриманих знань, досвіду рішення інших завдань; дозволили б розвинути завдання на мікрозавдання тощо.

Евристичні питання повинні бути складені до кожного технічного рішення «Дерева рішень». Кількість евристичних питань до технічних рішень може бути різною. До складених евристичних питань слід навести відповідь, яку викладач очікує отримати від учня.

Креативне середовище (у даному випадку – уроки теоретичного навчання) слід розглядати як успішну умову для формування креативності майбутніх фахівців, адже це середовище надає майбутньому фахівцю можливість самостійного (або у взаємодії з викладачем) формування індивідуалізованої освітньої траєкторії. Зміст освіти, форми та методи формування креативної особистості майбутнього фахівця в освітньому середовищі повинні максимально поєднуватися з особливостями учня в напрямі обліку інтелектуального розвитку особистості, його когнітивного стилю діяльності й ментального суспільного досвіду.

*Білик О. М.,
викладач історії*

ДПТНЗ «Самбірський професійний ліцей сфери послуг»

ТЕХНОЛОГІЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В РОБОТІ ВИКЛАДАЧА ІСТОРІЇ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ Й ПЕРСПЕКТИВИ

Стрімке проникнення інформаційних технологій в життя людини та перенавантаження інформаційними потоками вимагають від сучасної освіти зміни способів навчання, способів подання навчальної інформації та запровадження нових інтерактивних технологій навчання, які були б ефективними в умовах сьогодення. Інформаційна насиченість сучасного світу вимагає спеціальної підготовки та певної адаптації навчального матеріалу перед його поданням учням, для того щоб у візуально доступному для сприйняття вигляді надати учням основні або необхідні відомості, які будуть зрозумілими, легкодоступними та легкозасвоюваними. Використання візуалізації навчальної інформації зумовлена необхідністю врахування когнітивних особливостей сучасного покоління учнів, а також потребою в

компактному поданні навчального матеріалу у вигляді, найбільш зручному для його сприйняття, розуміння, засвоєння і запам'ятовування.

Мета статті – проаналізувати візуалізацію навчальної інформації як один із важливих педагогічних інструментів технології інтерактивного навчання майбутніх кваліфікованих робітників.

За даними психологів нова інформація засвоюється та запам'ятовується краще тоді, коли знання та вміння «закарбовуються» у системі візуально-просторової пам'яті, відповідно представлення навчального матеріалу у структурованому вигляді дозволяє швидше та якісніше засвоювати нові системи понять, способи дій [1, с. 89].

Візуалізація навчальної інформації дозволяє вирішити цілий ряд педагогічних завдань: забезпечення інтенсифікації навчання; активізації навчальної та пізнавальної діяльності; формування і розвиток критичного і візуального мислення, зорового сприйняття, образного представлення знань і навчальних дій; передачі знань та розпізнавання образів; підвищення візуальної грамотності та візуальної культури тощо.

Відома значна кількість візуальних засобів передачі інформації: дошка, плакати, схеми та мультимедійний проектор, збірні візуальні засоби (магнітні та шпилькові дошки), демонстраційні моделі, екран/монітор комп'ютера, інтерактивна дошка тощо.

У процесі візуалізації навчального матеріалу використовуються різні форми та методи – від традиційних діаграм, графіків, таблиць, структурно-логічних схем до інтелект-карт (*mind map*), стратегічних карт (*roadmaps*), казуальних ланцюгів (*causal chains*), інфографіки, навчальних презентацій та ін.

Серед новітніх активних методів викладу навчального матеріалу у поєднанні з візуальною підтримкою слід виділити такі: метод «візуального мислення», скетчноутінг, пітчінг, скрайбінг тощо [2].

Візуальний підхід має різні види та виконує багато функцій у процесі навчання. Проте, ефективність застосування візуалізації у навчальному процесі залежить не лише від якості та дидактичних можливостей відповідних засобів,

але й від готовності викладача до самостійного проектування та практичного використання цих засобів у навчальному процесі.

Здобутки застосування таких ефективних інструментів мають пряме відношення до професійно-технічної освіти. Вкрай важливим для закладів професійної освіти є те, що цей метод дозволяє:

- зняти проблему «двієчників», усунути розподіл на «сильних» і «слабких» учнів;
- усунути можливі конфлікти (через навчання) у системах «учень – викладач», «учень – батьки», «викладач – адміністрація». Реалізується принцип безконфліктного навчання, що є необхідною умовою успішного навчання;
- зняти проблему дисципліни на уроці. За результатами психологів учні за таких умов виявляють 96% активної уваги на уроці. При цьому змінюється погляд щодо працездатності учнів: вона не падає, а зростає, що доведено дослідженнями;
- змінити психологію учня з негативної на позитивну. Збільшення знань і впевненості в собі призводять до духовного відновлення, прагнення вчитися з радістю;
- різко скоротити час, необхідний для проходження програми. Викладач та учні звільнюються від жорсткого програмного тиску й одержують багато часу для виконання практичних робіт, вивчення додаткового матеріалу, індивідуальної роботи тощо [3].

Ефективність застосування елементів візуалізації у навчальному процесі беззаперечна, однак для використання візуальних дидактичних матеріалів із комп'ютерними навчальними комплексами на основі інтерактивних дошок необхідне створення принципово нових навчальних посібників із залученням сучасного програмного забезпечення та новітніх технологій. Створені таким чином навчальні матеріали можуть використовуватися під час проведення уроків різних типів та на різних їх етапах, а також у позаурочній і самостійній роботі учнів.

Отже, технології візуалізації навчальної інформації доцільно та необхідно активно впроваджувати в навчально-виховний процес закладів професійної освіти.

Використана література

1. Блейк С. Пейп С., Чошанов М. А. Использование достижений нейропсихологии в педагогике США. *Педагогика*. 2004. № 5. С. 89.
2. Клоченок Д. К., Горбенко І. В. Візуалізація навчального процесу за допомогою інтерактивних опорних схем, таблиць у роботі вчителя технологій. URL : www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.
3. Калошин В. Ф., Гоменюк Д. В., Сушенцева Л. Л. Методика Шаталова В. Ф.: сутність, здобутки, перспективи : метод. посібник. / Інститут ПТО АПН України. ННЦ ПТО АПН України. Київ, 2008. 37 с.